

PRAĆENJE SOCIJALNE UKLJUČENOSTI U REPUBLICI SRBIJI

TREĆE DOPUNJENO IZDANJE

Vlada
Republike
Srbije

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

OP3C^{SRBIJE}
Republički zavod
za statistiku

unicef

OKTOBAR 2017.

Izdavač:

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva
Vlada Republike Srbije

Urednica:

Biljana Mladenović

Dizajn i priprema:

Miloš Radulović (korice), Dalibor Jovanović (prelom)

Vlada
Republike
Srbije

TIM
ZA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE I
SMANJENJE SIROMAŠTVA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

PODRŠKA: Izrada publikacije omogućena je sredstvima Švajcarske agencije za razvoj i saradnju u okviru projekta „Podrška unapređenju procesa socijalnog uključivanja u Republici Srbiji”.

NAPOMENA: Ova publikacija ne predstavlja zvaničan stav Vlade Republike Srbije. Svi pojmovi upotrebljeni u publikaciji u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj

Legenda/skraćenice:.....	1
I Uvodnik.....	3
II Predgovor.....	5
III Kontekstualne informacije.....	6
IV Stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) i preseći indikatora.....	8
V Socijalna zaštita i socijalna sigurnost.....	11
VI Siromaštvo, nejednakost i materijalna deprivacija.....	16
VII Zaposlenost i tržište rada.....	27
VIII Obrazovanje.....	36
IX Zdravlje.....	50
X Dugotrajna nega.....	59
XI Penzijski indikatori.....	68
XII Socijalna i dečija zaštita.....	75
Novčana davanja i naknade.....	75
Usluge socijalne zaštite.....	77
XIII Indikatori kvaliteta života.....	93
XIV Tematski portfolio – Investiranje u decu.....	99
XV Pregled najvažnijih korišćenih publikacija i oznaka skraćenica.....	109

Legenda/skraćenice:

APR – Agencija za privredne registre

AROPE – U riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (At risk of poverty or social exclusion)

EQLS – Evropska anketa o kvalitetu života (European Quality of Life Surveys)

ESS – Evropska socijalna anketa (European Social Surveys)

IAEG-GS – Inter-Agency and Expert Group on Gender Statistics

ICVS – Međunarodna anketa o žrtvama zločina (International Crime Victims Survey)

ILGA – International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association

ISCED – Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (International Standard Classification of Education)

LFS – Anketa o radnoj snazi (Labour Force Survey)

LGBT – Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender

MICS – Istraživanja višestrukih indikatora (Multiple Indicator Cluster Survey)

MRZBSP – Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)

PPS – paritet kupovne snage (purchasing power parity)

RSD – srpski dinar

RZS – Republički zavod za statistiku

RZSZ – Republički zavod za socijalnu zaštitu

SDG – Cilj održivog razvoja (Sustainable Development Goals)

SE – Savet Evrope

SES – Anketa o strukturi primanja (Structure of Earnings Survey)

SILC – Anketa o prihodima i uslovima života (Survey on Income and Living Conditions)

SIPRU – Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (Social Inclusion and Poverty Reduction Unit)

UN – Ujedinjene nacije (United Nations)

UNODC – Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (United Nations Office on Drugs and Crime)

UNSCR 1325 – žene, mir i bezbednost (United Nations Security Council Resolution 1325 (2000) on Women, Peace and Security)

WVS – Word Value Survey

Legenda za tip indikatora:

ESPN – European social policy network

ESSP – Evropski stub socijalnih prava

DTR – Dinamika tržišta rada i jednaki uslovi rada

SRS – Struktura radne snage

DTR – Dinamika tržišta rada

GMI – Globalni monitoring indikator

ID – Tematski portfolio – Investiranje u decu

ID-P Primarni indikator u tematskom portfoliju ID

ILO – Indikator Međunarodne organizacije rada

KI – Kontekstualne informacije

KSI – Ključni socijalni indikator (Dashboard of key social indicators)

NS – Nacionalno specifičan

PI – Primarni indikator

SDG – Sustainable Development Goal (Cilj održivog razvoja)

SI – Portfolio socijalna uključenost

SI-K Kontekstualni indikator u portfoliju SI

SI-P Primarni indikator u portfoliju SI

SP – Sveobuhvatni portfolio

SPC – Social Protection Committee indicators

SPPM – Social Protection Performance Monitor

I. Uvodnik

Tim za socijalno uključivanje Vlade Republike Srbije u saradnji sa UNICEF kancelarijom u Srbiji i uz podršku Republičkog zavoda za statistiku tokom 2016. godine pokrenuo je proces revizije indikatora socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva. Prvi koraci u pravcu definisanja indikatora socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva napravljeni su 2009. godine¹, a praksa izveštavanja prema definisanim indikatorima započeta je 2010. godine² i nastavljena u 2012. godini³. Krajnji cilj ovih aktivnosti je povećanje svesti društva o obimu isključenosti i kreiranje adekvatnih mera i politika u pravcu inkluzivnijeg društva.

Tokom proteklih sedam godina u domaćoj statističkoj praksi desile su se značajne izmene koje su omogućile unapređenje praćenja socijalnog uključivanja – dostupnost SILC ankete, dostupnost ESSPROS baze, dostupnost EQLS istraživanja, Istraživanja o strukturi zarada u 2014. godini, Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava, itd. Osim toga, konstantno unapređenje indikatora na nivou EU (primarno na nivou Podgrupe za razvoj indikatora Komiteta za socijalnu zaštitu) pruža solidnu osnovu za unapređenje praćenja i na nacionalnom nivou.

Kao deo nove globalne UN Agende 2030, zemlje članice su usvojile set Ciljeva održivog razvoja i u okviru svakog cilja definisane podciljeve za narednih 15 godina. U trenutku objave ove publikacije Republika Srbija je u fazi procesa prioritizacije ciljeva i „nacionalizacije“ indikatora. Kako je značajan broj indikatora socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva relevantan za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja UN, potencijalna veza je naglašena u tabelama referisanjem na pojedinačne ciljeve i podciljeve.

Dalja unapređenja indikatora u praćenju položaja osetljivih društvenih grupa, ali i cele populacije zahtevaće primarno povećanje dostupnosti administrativnih izvora podataka i njihovog razvrstavanja (prema polu, starosti, etnicitetu, invaliditetu), umrežavanje administrativnih i anketnih podataka, kao i povećanje analitičkih kapaciteta zaposlenih u institucijama na nacionalnom i lokalnom nivou.

¹ Objavom publikacije „Praćenje društvene uključenosti“ dostupne na: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/Pracenje-drustvene-ukljucenosti-u-Srbiji.pdf>

² <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/04/Pregled-stanja-socijalne-ukljucenosti-u-Srbiji-jul-2010.pdf>

³ <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/Pracenje-stanja-socijalne-iskljucenosti-Avg-2012-SRP-lzmene.pdf>

Izazovi u budućem praćenju položaja određenih kategorija populacije biće dodatno pojačani nizom promena u društvu, posebno onim koje donose „nestandardni“ oblici zapošljavanja, ali i ostalim globalnim promenama poput migracija.

Naredni koraci u praćenju socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva obuhvatiće pripremu godišnjih ocena promena socijalnog položaja u zemlji i aktivnosti na uspostavljanju periodičnog izveštavanja. Priprema navedenih koraka biće osmišljena na osnovu izabranog seta podataka dostupnih iz administrativnih i drugih raspoloživih izvora na nacionalnom i lokalnom nivou.

Michel Saint-Lot, direktor, UNICEF u Srbiji

Ivan Sekulović

Menadžer Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije

II. Predgovor

Ova publikacija predstavlja unapređen okvir za praćenje socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva u Republici Srbiji. Nastala je kao proizvod rada ekspertske grupe, Grupe za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije i UNICEF kancelarije u Srbiji tokom 2016. i 2017. godine.

Publikacija je organizovana tako da prati devet domena socijalnog uključivanja (poglavlja V-XIV): Socijalnu zaštitu i sigurnost; Siromaštvo, nejednakost, materijalnu deprivaciju; Zaposlenost; Obrazovanje; Zdravlje; Dugotrajnu negu; Penzijski sistem; Socijalnu i dečiju zaštitu; Kvalitet života. Kontekstualne informacije koje pružaju okvir u kome se pojedinačni domeni posmatraju i osnovni indikator strategije Evropa 2020 (stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti) obrađeni su u dva uvodna poglavlja (poglavlje III i IV), dok su tematski fokus publikacije deca i ulaganje u decu (poglavlje XV).

Izrada ove publikacije zasniva se na prethodnom višemesečnom ekspertske grupe radu na tematskim publikacijama sa širim setom indikatora u svakom od domena značajnih za socijalno uključivanje. Pojedinačne ekspertske publikacije dostupne su na sajtu Grupe za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije: <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/category/dokumentacrl/>

Ekspertska grupa su činili⁴:

- Gordana Matković (Socijalna zaštita i sigurnost; Socijalna i dečija zaštita),
- Boško Mijatović (Finansijsko siromaštvo i nejednakost),
- Slobodan Cvejić (Materijalna deprivacija),
- Dragan Đukić (Zapošljavanje),
- Dragana Marjanović (Zapošljavanje),
- Jelena Marković (Obrazovanje),
- Ivana Mišić (Zdravlje),
- Katarina Stanić (Dugotrajna nega; Penzijski sistem),
- Aleksandra Galonja (Kvalitet života i društvena participacija),
- Žarko Šunderić (Kvalitet života i društvena participacija).

Republički zavod za statistiku je pružio stručnu podršku tokom čitavog perioda revizije indikatora socijalnog uključivanja.

⁴ Redosled navođenja prema domenima.

III. Kontekstualne informacije

Postojeće stanje i napredak u pojedinim oblastima je optimalno razmatrati imajući u vidu kontekstualne informacije koje ukazuju na opšti nivo razvoja i socioekonomski okvir zemlje.

Izbor kontekstualnih informacija sadrži set demografskih, makroekonomskih i fiskalnih indikatora.

Demografski indikatori

1. Broj stanovnika
2. Očekivano trajanje života na rođenju i u 65 godini, prema polu
3. Prosečna starost stanovništva
4. Odnos mladog i starog stanovništva (broj starih 65 i više godina na 100 lica starosti od 0-14 godina starosti)
5. Starosna struktura stanovništva:
 - a. Udeo dece starosti do 15 godina u ukupnoj populaciji,
 - b. Udeo lica starih 65 i više godina u ukupnoj populaciji,
 - c. Udeo lica starih 80 i više godina u ukupnoj populaciji,
6. Stopa ukupnog fertiliteta (Stopa ukupnog fertiliteta pokazuje ukupan broj živorođene dece na jednu ženu u uslovima fertiliteta po starosti iz godine posmatranja, a zanemarujući smrtnost do kraja fertilnog perioda)
7. Stopa prirodnog priraštaja (razlika između broja rođenih i umrlih na 1.000 stanovnika)
8. Stopa neto migracija (razlika između imigracije i emigracije na 1.000 stanovnika)

Makroekonomski i fiskalni indikatori

1. Bruto domaći proizvod (BDP) – izražen u milionima evra, stopi realnog rasta i po stanovniku (u PPS i RSD)⁵
2. Konsolidovani deficit/suficit opšte države izražen kao % BDP⁶
3. Javni dug (trenutni i projektovani) izražen kao % BDP⁷
4. Javni i privatni rashodi za zdravlje – izraženi kao % BDP i udeo javnih rashoda za zdravlje u ukupnim javnim rashodima, po stanovniku (u PPS i RSD)⁸
5. Javni rashodi za socijalnu zaštitu i socijalnu sigurnost kao % BDP prema ESSPROS klasifikaciji⁹:
 - a. Ukupni rashodi
 - b. Rashodi zasnovani na proveru materijalnog stanja
 - c. Rashodi koji nisu zasnovani na proveru materijalnog stanja
 - d. *Prema funkcijama:*
 - i. Bolest/zdravstvena nega
 - ii. Invaliditet

⁵ Izvor: MFIN, <http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=3>

⁶ Izvor: MFIN, <http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=3>

⁷ Izvor: MFIN, <http://www.mfin.gov.rs/pages/issue.php?id=3>

⁸ Izvor: WHO, <http://apps.who.int/nha/database/Select/Indicators/en>

⁹ Prema ESSPROS metodologiji ukupna izdvajanja za socijalnu zaštitu obuhvataju sve intervencije javnih (državnih) institucija kojima se domaćinstva i pojedinci rasterećuju datog skupa rizika ili potreba (bolest/zdravstvena nega, invaliditet, starost, gubitak izdržavaoca, porodica/deca, nezaposlenost, stanovanje, socijalna isključenost) pod uslovom da ne postoji identična intervencija ili individualni ugovor kojima se obezbeđuje zaštita; Baza podataka dostupna na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=en

- iii. Starost
 - iv. Preživeli izdržavani članovi porodice
 - v. Porodica/deca
 - vi. Nezaposlenost
 - vii. Stanovanje
 - viii. Rashodi namenjeni socijalnom uključivanju
6. Rashodi za socijalnu zaštitu – izraženi kao % BDP, % ukupnih rashoda i po stanovniku (u PPS, RSD)¹⁰
 7. Javni rashodi za obrazovanje – izraženi kao % BDP, % ukupnih javnih rashoda i po stanovniku (u PPS, RSD)
 8. Prosečna lična potrošnja domaćinstava (RSD)¹¹ prema regionima
 9. Prosečne zarade po zaposlenom (PPS, RSD)¹²
 10. Prosečna starosna penzija (PPS, RSD)¹³
 11. Stopa zaposlenosti – ukupna, prema nivoima obrazovanja, mladih (15-24 godine) i žena
 12. Stopa neformalne zaposlenosti
 13. Stopa nezaposlenosti – ukupna, mladih (15-24 godine) i žena
 14. Stopa ekonomske aktivnosti – ukupna, mladih (15-24 godine) i žena
 15. Stopa dugotrajne nezaposlenosti

¹⁰ Definisani Zakonom o socijalnoj zaštiti

¹¹ Izvor: Anketa o potrošnji domaćinstava, RZS.

¹² Izvor: RAD-1, Statistika zaposlenosti i zarada, RZS.

¹³ Izvor: PIO, <http://www.pio.rs/cir/mesecni-bilten.html>

IV. Stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) i preseki indikatora

U cilju sagledavanja siromaštva kao oskudice koja prevazilazi materijalnu dimenziju i potrebe da instrumenti merenja prikažu multidimenzionalnost problema, Evropska unija je na visokom političkom nivou¹⁴ prihvatila kompozitni indikator *stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti* (RSSI - AROPE – At-risk-of-poverty or social exclusion) i definisala ga kao osnovni indikator za praćenje implementacije strategije Evropa 2020.

Ovaj multidimenzioni indikator predstavlja pokušaj da se kroz jedan indikator statistički izmere materijalni i nematerijalni aspekti siromaštva i isključenosti sa tržišta rada. Ovaj indikator prikazuje deo populacije koji je u riziku siromaštva nakon socijalnih transfera, i/ili izrazito materijalno depriviran (lica koja zbog nedostatka finansijskih sredstava ne mogu da priušte najmanje četiri od devet stavki materijalne deprivacije domaćinstva), i/ili u domaćinstvima sa nultim ili veoma niskim radnim intenzitetom (odrasli rade manje od 20% od ukupnog broja meseci u kojima su mogli da rade tokom referentnog perioda). Budući da ovaj osnovni indikator predstavlja uniju tri različita faktora rizika, moguće je izračunati i različite „kombinacije rizika“. Posebno je od značaja pratiti populaciju u **konzistentnom siromaštvu** (tj. lica koja su u isto vreme i u riziku siromaštva i izrazito materijalno deprivirana)¹⁵.

Najmanje je ugrožena populacija koja nije u riziku siromaštva, nije izrazito materijalno deprivirana i ne živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada.

Indikator *stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti* poseduje i značajne metodološke specifičnosti i ograničenja koja je potrebno imati u vidu pri korišćenju¹⁶.

Indikator i dimenzija	Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1. Stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti	Evropa 2020 vodeći indikator	Udeo populacije koji je u riziku siromaštva posle socijalnih transfera ili izrazito materijalno	Pol (za lica preko 18 godina starosti)	RZS, SILC

¹⁴ Osnovni indikator za praćenje napretka u ostvarivanju 5. cilja strategije Evropa 2020 (Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti), http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_en.htm

¹⁵ Više o konzistentnom siromaštvu videti na str. 119 publikacije „Prihodi i uslovi života“, Republički zavod za statistiku, http://media.popispoljoprivrede.stat.rs/2014/12/Prihodi_i_uslovi_zivota_2013.pdf

¹⁶ Više o tumačenju, metodološkim specifičnostima i ograničenjima videti u 5. poglavlju publikacije „Prihodi i uslovi života“, Republički zavod za statistiku, http://media.popispoljoprivrede.stat.rs/2014/12/Prihodi_i_uslovi_zivota_2013.pdf

		SDG 1 - 1.2.1	depriviran ili živi u domaćinstvima sa nultim ili veoma niskim radnim intenzitetom	Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18- 64, 65+	
		SDG 1 - 1.2.2			
KOMPONENTE INDIKATORA					
1a	Komponenta: Stopa rizika siromaštva		Udeo lica čiji je ekvivalentni dohodak manji od 60% medijane ekvivalentnog dohotka	Pol (za lica preko 18 godina starosti) Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18- 64, 65+	RZS, SILC
1b	Komponenta: Nizak intenzitet rada		Udeo lica koja žive u domaćinstvima sa nultim ili veoma niskim radnim intenzitetom (odrasli rade manje od 20% od ukupnog broja meseci u kojima su mogli da rade tokom referentnog perioda)	Pol (za lica preko 18 godina starosti) Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18- 64, 65+	RZS, SILC
1c	Komponenta: Izrazita materijalna deprivacija		Udeo lica koja zbog nedostatka finansijskih sredstava ne mogu da priušte najmanje četiri od sledećih devet stavki: 1) adekvatno zagrevanje stana; 2) nedelju dana odmora bar jednom godišnje; 3) meso ili ribu u obroku svakog drugog dana; 4) neočekivani trošak; 5) kašnjenje sa plaćanjem rente, rate kredita ili komunalnih usluga; 6) telefon; 7) televizor u boji; 8) mašinu za pranje veša; 9) automobil.	Pol (za lica preko 18 godina starosti); Starost: 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18- 64, 65+	RZS, SILC

Preseci i kombinacije indikatora od značaja za praćenje:

- **Presek RS i IMD** – Konzistentno siromaštvo – Populacija u riziku siromaštva, izrazito materijalno deprivirana, ali ne živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada;
- **Presek sva tri** – Populacija u riziku siromaštva, izrazito materijalno deprivirana i živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada;

- **Presek RS i NIR** – *Populacija u riziku siromaštva koja nije izrazito materijalno deprivirana, ali živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada;*
- **Presek IMD i NIR** – *Populacija koja nije u riziku siromaštva, jeste izrazito materijalno deprivirana i živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada;*
- **Ostatak** – *Populacija u riziku siromaštva koja nije izrazito materijalno deprivirana i ne živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada;*
- **Ostatak** – *Populacija koja nije u riziku siromaštva, niti je izrazito materijalno deprivirana, ali živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada;*
- **Ostatak** – *Populacija koja nije u riziku siromaštva, jeste izrazito materijalno deprivirana i ne živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada.*

V. Socijalna zaštita i socijalna sigurnost

U Srbiji se socijalna zaštita i socijalna sigurnost¹⁷ obezbeđuju kroz socijalno osiguranje i različita novčana i nenovčana davanja i usluge iz sistema socijalne i dečije, kao i iz boračko-invalidske zaštite.

Evropska unija je razvila veliki broj indikatora za ocenu i praćenje socijalne zaštite i socijalne sigurnosti (European Commission, 2009), od kojih se jedan manji broj odnosi na sagledavanje sistema u celini. U tabeli i u tekstu koji sledi prikazani su indikatori koji pre svega omogućavaju da se proceni i prati obim intervencije i održivost sistema socijalne zaštite i socijalne sigurnosti, kao i efektivnost socijalnih transfera. Jedan broj indikatora je nacionalno specifičan.

Rashodi za socijalnu zaštitu i socijalnu sigurnost su svakako jedan od najvažnijih EU indikatora **finansijske održivosti** i **obima intervencije** sistema u celini, koji građanima omogućava zaštitu i sigurnost uz pomoć različitih novčanih socijalnih davanja i usluga. Osim ukupnih rashoda, u okviru različitih portfolija se prati i udeo rashoda u BDP, bruto i neto¹⁸ rashodi, struktura rashoda po funkciji/riziku: invaliditet, bolest i zdravstvena zaštita, starost, gubitak izdržavaoca/preživeli izdržavani članovi porodice, porodica/deca, stanovanje, socijalna isključenost. U bazi podataka Evrostat mogu se naći podaci o rashodima u nacionalnoj valuti, iskazani u PPS, PPS po stanovniku, u evrima, evrima po stanovniku... U bazi su prikazani i podaci za Srbiju od 2010. godine.

Tekući i projektovani socijalni rashodi, koji uključuju izdatke za obrazovanje, penzije, zdravstvenu zaštitu, dugotrajnu negu i naknade za nezaposlenost omogućavaju sagledavanje dimenzije **finansijske održivosti**, a formulisani su kao ukupni socijalni rashodi povezani sa starenjem stanovništva (indikator 2 u tabeli). Ovi podaci se objavljuju u publikaciji Evropske komisije *Izveštaj o starenju – Ekonomske i budžetske projekcije za 28 zemalja članica EU (2013–2060)* (European Commission (DG ECFIN) and Economic Policy Committee (Ageing Working Group), 2015).

Tri indikatora povezana sa rashodima uključena su među kontekstualne informacije koje su značajne za razumevanje komandne table indikatora u okviru programa *Praćenje učinka socijalne zaštite*, uspostavljenog 2012. godine (Social Protection Committee, 2012, p. 8).

¹⁷ U Srbiji se pod pojmom *socijalna zaštita* podrazumeva samo jedan manji deo prava i usluga formulisanih Zakonom o socijalnoj zaštiti. Da bi se izbegla zabuna, sveobuhvatna socijalna zaštita (prikazana na grafikonu, za koju se u EU koristi engleski izraz *social protection*) u ovom dokumentu se naziva socijalna zaštita i socijalna sigurnost.

¹⁸ Neto rashodi se dobijaju kada se od bruto rashoda oduzmu porezi koje pojedinci plaćaju na socijalne transfere u pojedinim zemljama.
http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/spr_esms.htm

Uticaj socijalnih transfera omogućava da se sagleda efektivnost sistema socijalne zaštite i socijalne sigurnosti. Efektivnost se procenjuje na osnovu smanjenja stope rizika siromaštva zahvaljujući socijalnim transferima. U socijalne transfere spadaju penzije (starosne i porodične), dečiji dodaci i druga davanja za porodice sa decom, novčana socijalna pomoć, naknade za bolovanje i za invalidnost, pomoć za stanovanje i druga davanja¹⁹. U većini dokumenata EU starosne i porodične penzije se uključuju u prihode, jer se smatra da ove naknade samo predstavljaju redistribuciju dohotka tokom životnog ciklusa (European Commisison, 2016, p. 6). Pored uticaja socijalnih transfera na opštu populaciju, računa se i uticaj na pojedine starosne grupe, posebno na decu. I ovaj indikator se prati u okviru više portfolija, a u sklopu komandne table indikatora se računa i za Srbiju (penzije su uključene u prihode).

Kao dodatni indikatori, koji su nacionalno specifični, izdvojeni su: **uticaj socijalnih transfera na siromaštvo i na nejednakost**. Prvi navedeni indikator prikazuje koliko socijalni transferi smanjuju apsolutno siromaštvo po potrošnji, a drugi koliko socijalni transferi smanjuju Gini koeficijent (European Commission, 2014). Prvi od dva predložena indikatora je značajan s obzirom na važnost merenja apsolutnog siromaštva po potrošnji u Srbiji, a drugi imajući u vidu sve veći značaj nejednakosti i veliku razliku kada se indikatori mere po potrošnji i po dohotku.

Literatura – Socijalna zaštita i socijalna sigurnost

1. European Commisison. (2016). *European Semester Thematic Fiche: Poverty and Social Exclusion*.
2. European Commission. (DG ECFIN) and Economic Policy Committee (Ageing Working Group). (2015). *The 2015 Ageing Report Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. European Commission. (2014). *Living conditions in Europe, 2014 edition*. Eurostat statistical books.
4. European Commission. (2009). *Portfolio of indicators for the monitoring of the European Strategy for Social Protection and Social Inclusion – 2009 update*.
5. Social Protection Committee. (2012). *Social protection performance monitor (SPPM) – methodological report by the Indicators Sub-group of the Social Protection Committee*.

¹⁹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Social_transfers

Socijalna zaštita i socijalna sigurnost – lista indikatora

Indikator i dimenzija		Portfolio i tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Rashod za socijalnu zaštitu, tekući, po funkciji, bruto i neto Dimenzija: <i>Indikator obima i prirode intervencije putem socijalne politike i finansijske održivosti sistema</i>	SP–KI PP–P, cilj održive penzije (PN–S9) SSPM – Komandna tabla indikatora – KI	Rashodi za socijalnu zaštitu, ukupni i po stanovniku, iskazani u milionima RSD, evrima, PPS i kao u % BDP	Rashodi po funkciji/riziku: invaliditet, bolest i zdravstvena zaštita, starost, gubitak izdržavaoca/preživeli izdržavani članovi porodice, porodica/deca, stanovanje, socijalna isključenost	ESSPROS
2.	Ukupni socijalni rashodi – tekući i projektovani Dimenzija: <i>Finansijska održivost</i>	I SP (6) II SSPM – Komandna tabla indikatora – KI	Ukupni socijalni rashodi povezani sa starenjem stanovništva (penzije, zdravstvena zaštita, dugotrajna nega, obrazovanje i transferi za nezaposlene), tekući (% BDP) i projekcija promene učešća u BDP (u procentnim poenima) (2010-20-30-40-50)	Javni i privatni rashodi	Komitet za ekonomsku politiku i radna grupa za starenje Nacionalni računi

3.	<p>Uticaj socijalnih transfera, ukupno i po starosti</p> <p>Dimenzija: <i>Efektivnost sistema socijalne zaštite i socijalne sigurnosti</i></p>	<p>I SI-P (SI-P12)</p> <p>II SI-S (po starosnim grupama) (SI-S8)</p> <p>III ID-S (za decu), cilj dostupnost sredstava (IC-S4)</p> <p>IV SSPM – Komandna tabla indikatora</p> <p>V SDG1</p>	<p>Smanjenje stope rizika od siromaštva (u %) zahvaljujući socijalnim transferima (bez penzija)</p> <p>Računa se kao razlika između stope rizika od siromaštva pre i posle socijalnih transfera (bez penzija) i iskazuje kao % u odnosu na stopu rizika pre transfera. Starosne i porodične penzije su uključene u prihod, a ne u socijalne transfere</p>	<p>Smanjenje stope rizika od siromaštva (u %) zahvaljujući socijalnim transferima za starosne grupe 0-17 i 18-64</p> <p>Razlika u stopi rizika od siromaštva dece pre i posle socijalnih transfera</p>	Eurostat – EU-SILC
----	--	--	---	--	--------------------

Socijalna zaštita i socijalna sigurnost – predlog nacionalno specifičnih indikatora

Indikator		Portfolio i tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	<p>Uticaj socijalnih transfera</p> <p>Dimenzija: <i>Efektivnost sistema socijalne zaštite i socijalne sigurnosti</i></p>	NS	Računa se kao razlika između stope siromaštva pre i posle socijalnih transfera i iskazuje kao % u odnosu na stopu pre transfera. Starosne i porodične penzije su uključene u prihod, a ne u socijalne transfere	Smanjenje stope siromaštva (u %) zahvaljujući socijalnim transferima za starosne grupe 0-17 i 18-64	RZS, APD
2.	<p>Uticaj socijalnih transfera na nejednakost</p> <p>Dimenzija: <i>Efektivnost s obzirom na nejednakost</i></p>	NS SDG10	Razlika između Gini koeficijenta pre socijalnih transfera i Gini koeficijenta nakon socijalnih transfera (penzije uključene u socijalne transfere)		SILC, APD

VI. Siromaštvo, nejednakost i materijalna deprivacija

S obzirom na složenost fenomena siromaštva i nužnost njegovog sagledavanja kao multidimenzionalnog koncepta²⁰ merenje siromaštva je izazovan proces u kome se primenjuju različiti pristupi, bez mogućnosti iznošenja jedinstvenih i konačnih odluka o tome koji je pristup najbolji. Da bi se obezbedilo adekvatno i odgovorno korišćenje različitih koncepata merenja indikatora siromaštva, važno je biti upoznat sa prednostima i ograničenjima svakog od njih.

Imajući u vidu težnju da nađe svoje mesto među zemljama Evropske unije, za Srbiju je relevantan koncept merenja siromaštva za koji se opredelila Evropska unija – to je **koncept relativnog siromaštva**. U okviru tog koncepta stopa rizika siromaštva pokazuje koliki je udeo stanovnika date zemlje koji raspolažu sa manje od 60% medijalnog ekvivalentnog dohotka. Na ovaj način se ne meri nivo siromaštva, već rizik da obuhvaćeni pojedinac bude siromašan, odnosno da ima teškoća da obezbedi sredstva za ostvarivanje standarda uobičajenog u svojoj zemlji. Eurostat navodi da „ovaj indikator ne meri bogatstvo ili siromaštvo, već nizak dohodak u poređenju sa drugim stanovnicima te zemlje, što nužno ne znači nizak standard života“.²¹

Osim potrebe da se siromaštvo definiše kao relativan koncept, Srbiju karakteriše i značajan udeo populacije koji nije u stanju da zadovolji osnovne (bazične) životne potrebe, te se o njihovom položaju više ne može govoriti kao o relativnoj ugroženosti ili postojanju rizika, već kao o **apsolutnom siromaštvu**. Imajući u vidu razmere apsolutnog siromaštva koje u Srbiji nije karakteristično isključivo za pojedine segmente populacije, o njemu se redovno izveštava u nizu nacionalnih dokumenata²².

Osim objektivnih statističkih mera životnog standarda, subjektivne ocene položaja takođe su bitne. **Subjektivno siromaštvo** podrazumeva individualnu procenu sopstvenog materijalnog položaja/siromaštva i obezbeđuje relevantne informacije o blagostanju na nivou dohotka na kome se očekuje da će se dostići kritičan nivo subjektivnog blagostanja, te je takođe od značaja za praćenje.

O siromaštvu se može govoriti i kao o administrativnom siromaštvu, tj. **siromaštvu po administrativnim kriterijumima** – ono podrazumeva da su u datoj zemlji siromašni oni koji imaju pravo na socijalnu pomoć i druga socijalna davanja koja se dodeljuju uz proveru materijalnog stanja.

²⁰ Detaljnije: Matković G. (2015). Merenje siromaštva – teorijski koncepti, stanje i preporuke za Republiku Srbiju.

²¹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:At-risk-of-poverty_rate, posećeno 13.09.2016.

²² Detaljnije: Apsolutno siromaštvo u Republici Srbiji 2006-2016. Novi i revidirani podaci, dostupno na: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/09/Siromastvo_u_Republici_Srbiji_2006-2016_godine_revidirani_i_novi_podaci.pdf; Prvi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva, Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva, Program Refomi politike zapošljavanja i socijalne politike i druga dokumenta usvojena od strane Vlade Republike Srbije.

Više o korisnicima socijalnih davanja koja su namenjena siromašnima nalazi se u delu „Socijalna zaštita i socijalna sigurnost“.

Ukoliko bi se fokus prebacio na ishode, tj. na stvarne mogućnosti da se dostigne određeni životni standard i meri efektivno zadovoljenje potreba koje je posledica trajnih, a ne trenutnih finansijskih potencijala, govorili bismo o **deprivaciji**. Na deprivaciju se može gledati kao na posledicu siromaštva, a njen nivo se prema metodologiji Evropske unije procenjuje u zavisnosti od toga da li pojedinac živi u domaćinstvu koje može da priušti stavke sa unapred definisane liste. Broj stavki koje lice ne može da priušti ukazuje na intenzitet deprivacije.

Obim siromaštva nije određen samo odabranom linijom siromaštva i prosečnom potrošnjom/prihodom u zemlji, već i distribucijom potrošnje/prihoda među građanima. Ovo poslednje se svodi na pitanje **nejednakosti građana**, a u slučaju Srbije nejednakosti potrošnje/prihoda. Merenje nejednakosti je složena oblast sa brojnim teškoćama metodološkog karaktera i prikupljanja podataka. Dva najjednostavnija i najjasnija indikatora nejednakosti su: Gini koeficijent i Kvintilni odnos S80/S20 (odnos potrošnje/prihoda najbogatijeg i najsiromašnijeg kvintila).

U narednom periodu je neophodno unapređenje izveštavanja o životnom standardu u Srbiji i potrebno je započeti aktivnosti na izradi referentnih budžeta u Srbiji. Referentni budžet pokazuje koliki treba da bude porodični budžet za određeni nivo životnog standarda, te je kao takav izuzetno značajan za procenu adekvatnosti socijalnih davanja pojedinim tipovima domaćinstava (domaćinstvima sa decom sa invaliditetom i sl.). Takođe su potrebna i dubinska istraživanja o kretanju nejednakosti u zemlji u protekloj deceniji.

Literatura – Siromaštvo, nejednakost, deprivacija

1. Boarini, R., Johansson, Å. and D'Ercole M. M. (2006). *Alternative Measures of Well-being*. OECD.
2. Cvejić, S., Babović, M., Petrović, M., Bogdanov, N., Vuković, O. (2010). *Socijalna isključenost u ruralnim oblastima Srbije*. Beograd: UNDP.
3. Edgar, B., Harrison, M., Watson, P. and Busch-Geertsema, V. (2007). *Measurement of Homelessness at European Union Level*. Brussels: European Commission, available at: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2007/study_homelessness_en.pdf

4. Frazer, H. and Marlier, E. (2009). *Homelessness and Housing Exclusion across EU Member States. Analysis and Suggestions on the Way Forward by the EU Network of Independent Experts on Social Inclusion*. Brussels: European Commission.
5. Guio, A-C., Gordon, D. and Marlier E. (2012). *Measuring material deprivation in the EU*. Publications Office of the EU.
6. Matković G., Krstić G., Mijatović B. (2013). *Srbija – Prihodi i uslovi života*. Beograd: Republički zavod za statistiku.
7. Matković G. (2015). *Merenje siromaštva – teorijski koncepti, stanje i preporuke za Republiku Srbiju*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
8. OECD. (2007). *Society at a Glance: OECD Social Indicators*.
9. Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion – 2015 Update (2015). Publications Office of the EU.
10. United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.
11. Vlada Republike Srbije. (2012). *Nacionalna strategija socijalnog stanovanja*. „Službeni glasnik RS“ broj 13/2012.
12. Vlada Republike Srbije. (2014). *Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji za period 2011–2014. godine*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.

Kontekstualni indikatori finansijskog siromaštva, nejednakosti i deprivacije

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Prosečni i medijalni prihod	EU	Prosečni i medijalni raspoloživi prihod	Ukupno Pol Starost Nivo obrazovanja Položaj na tržištu rada Stepen teškoće zadovoljenja potreba Region	RZS, SILC
2.	Prosečni i medijalni prihod pre socijalnih transfera Penzije su uključene u socijalne transfere Penzije nisu uključene u socijalne transfere	EU SDG 1 - 1.3.1	Prosečni i medijalni prihod pre socijalnih transfera	Ukupno Pol Starost Nivo obrazovanja Položaj na tržištu rada Stepen teškoće zadovoljenja potreba Region	RZS, SILC
3.	Lična potrošnja	NS	Prosečna lična potrošnja domaćinstava	Decili Regioni	RZS, APD
4.	Potrošnja za hranu i bezalkoholna pića	NS	Udeo potrošnje za hranu i bezalkoholna pića u ukupnoj potrošnji domaćinstava	Decili	RZS, APD
5.	Potrošnja za sopstvene potrebe	NS	Udeo potrošnje za sopstvene potrebe u ukupnoj potrošnji domaćinstava	Decili Regioni	RZS, APD

6.	Prosečna zarada	NS SDG 8- 8.5.1	Iznos prosečne mesečne neto zarade	Pol Regioni RSD, EU	RZS, statistika zarada
7.	Prosečna starosna penzija	NS	Iznos prosečne mesečne starosne penzije	Pol Regioni RSD, EU	PIO

Indikatori siromaštva

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stopa apsolutnog siromaštva i Linija apsolutnog siromaštva	Univerzalni SDG 1 - 1.2.1	<p>Udeo lica čija je potrošnja niža od linije siromaštva u ukupnom stanovništvu, pa ne mogu da zadovolje osnovne potrebe.</p> <p>Linija apsolutnog siromaštva se obično utvrđuje na osnovu nutricionističkog minimuma i strukture ostale potrošnje najsiromašnijih domaćinstava. Ona se u određenom vremenskom trenutku fiksira i zatim indeksira indeksom potrošačkih cena</p>	<p>Pol Starost (0-13, 14-18, 19-24, 46-64, preko 65) Nivo obrazovanja Položaj na tržištu rada Tip domaćinstva Broj članova domaćinstva Tip naselja Region</p> <p>Linija apsolutnog siromaštva u RSD i PPS za jednočlano domaćinstvo i za dvoje odraslih sa dvoje dece</p>	RZS, APD

2.	Stopa rizika siromaštva i Prag rizika siromaštva	1a, SP i SI-P1 EU-SI portfolio, 2015. SDG 1- 1.2.1	Udeo lica čiji su prihodi ispod praga rizika siromaštva	Pol i starost (0-17, 18-24, 25-64, preko 65) Nivo obrazovanja Položaj na tržištu rada Tip domaćinstva Tip naselja Region Stopa rizika siromaštva u RSD i PPS za jednočlano domaćinstvo i za dvoje odraslih sa dvoje dece	RZS, SILC
3.	Stopa trajnog rizika siromaštva	SI-P2 EU-SI portfolio, 2015.	Procenat lica koja su u riziku siromaštva u tekućoj godini i najmanje dve od prethodne tri godine	Pol i starost (0-17, 18-24, 25-64, preko 65)	RZS, SILC
4.	Stopa rizika siromaštva fiksirana u 2013. godini	SI –SP 9b	Procenat lica koja su u riziku siromaštva prema pragu iz 2013. godine korigovanom za inflaciju do tekuće godine u ukupnom stanovništvu	Pol i starost (0-17, 18-24, 25-64, preko 65)	RZS, SILC

Nejednakost

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Prosečni i medijalni prihod	EU	Prosečni i medijalni raspoloživi prihod	Gornja tačka preseka decila izražena u monetarnom smislu, udeo prihoda svakog decila u ukupnom raspoloživom prihodu zemlje Decili RSD, PPS	RZS, SILC
2.	Gini prema prihodnom konceptu	SI-C2 SI-K SDG 10	Meri stepen odstupanja raspodele ekvivalentnog raspoloživog dohotka (posle socijalnih transfera) od potpuno jednake raspodele prihoda; vrednost se kreće od 0, kada označava potpunu jednakost svih dohodaka, do 1, kada označava da sav dohodak pripada jednom pojedincu.	n.a.	RZS, SILC
3.	<i>Kvintilni odnos (S80/S20)</i> prema prihodnom konceptu	SI-SP 3 SI-C1 – SI-K SDG 10	Odnos ukupnog dohotka (ili prosečnog dohotka) kvintila u kome se nalazi 20% najbogatijih pojedinaca sa ukupnim dohotkom (ili prosečnim dohotkom) kvintila u kome se nalaze najsiromašnijih 20% stanovništva (pod dohotkom se podrazumeva ekvivalentan raspoloživi dohodak)	n.a.	RZS, SILC

4.	Gini prema potrošnom konceptu	NS SDG 10	Meri stepen odstupanja raspodele potrošnje od potpuno jednake raspodele potrošnje; vrednost se kreće od 0, kada označava potpunu jednakost potrošnje, do 1, kada označava da sva potrošnja pripada jednom pojedincu	n.a.	RZS, APD
5.	Kvintilni odnos (S80/S20) prema potrošnom konceptu	NS SDG 10	Odnos ukupne potrošnje (ili prosečne potrošnje) kvintila u kome se nalazi 20% najbogatijih pojedinaca sa ukupnom potrošnjom (ili prosečnom potrošnjom) kvintila u kome se nalaze najsiromašnijih 20% stanovništva;	n.a.	RZS, APD
6.	Relativni medijalni jaz rizika siromaštva	SI-P3	Udeo medijalnog prihoda lica u riziku siromaštva u vrednosti praga rizika siromaštva	Pol, starost 0-17, 18-64, 65+	RZS, SILC
7.	Zajednički prosperitet	EU - Monitoring social inclusion SDG 10	Rast (nekorigovanog) realnog raspoloživog dohotka 40% najsiromašnijih domaćinstava u poređenju sa realnim rastom raspoloživog dohotka cele populacije	n.a.	RZS, SILC

Deprivacija

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stopa materijalne deprivacije	EU SI-P8 SDG 1 - 1.2.2	Udeo stanovništva koje živi u domaćinstvima kojima nedostaju i ne mogu da priušte najmanje tri od devet stavki materijalne deprivacije.	Pol, starost (0-17, 18-64, 65+); Status rizika siromaštva (u riziku/nije u riziku) Status na tržištu rada Tip naselja Region	RZS, SILC
2.	Intenzitet materijalne deprivacije	EU	Neponderisani prosek broja stavki (od navedenih devet materijalne deprivacije) koje nedostaju materijalno depriviranoj populaciji	Ukupna populacija Status rizika siromaštva (u riziku/nije u riziku) Status deprivisanosti (u deprivaciji/nije u deprivaciji)	RZS, SILC
3.	Stopa izrazite materijalne deprivacije	EU SDG 1 - 1.2.2	Udeo stanovništva koje živi u domaćinstvima kojima nedostaju najmanje četiri od devet stavki materijalne deprivacije	Pol, starost (0-17, 18-64, 65+) Status rizika siromaštva (u riziku/nije u riziku) Status na tržištu rada Tip naselja Region	RZS, SILC

4.	Teškoće da se sastavi kraj s krajem – subjektivno siromaštvo	SDG 1 - 1.2.2	Udeo stanovništva koje živi u domaćinstvima koja teško ili veoma teško sastavljaju kraj sa krajem.	Ukupna populacija Status rizika siromaštva (u riziku/nije u riziku) Status deprivisanosti (u deprivaciji/nije u deprivaciji) Tip naselja Region	
5.	Stopa opterećenosti troškovima stanovanja	EU SDG 1 - 1.2.2	Procenat stanovništva koje živi u domaćinstvima u kojima ukupni troškovi stanovanja (bez novčane podrške stanovanju) iznose više od 40% ukupnog raspoloživog dohotka domaćinstva (bez novčane podrške stanovanju)	Pol Starost 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18-64, 65+ Kvintili dohotka Status na tržištu rada Status prema aktivnosti Tip naselja Region	RZS, SILC
6.	Stopa preopterećenosti stambenog prostora	EU	Procenat stanovništva koje živi u neodgovarajućem stambenom prostoru Smatra se da osoba živi u neodgovarajućem stambenom prostoru ukoliko nema na raspolaganju najmanje: - jednu dodatnu sobu za dnevni boravak - jednu spavaću sobu za svaku partnersku zajednicu - jednu sobu za svakog člana bez partnera starog 18+ - jednu sobu za dva deteta istog pola stara 12-17 godina - po jednu sobu za svako dete različitog pola između 12 i 17 godina - jednu sobu za dva deteta mlađa od 12 godina	Pol Starost 0-17 (0-5; 6-11; 12-17), 18-64, 65+ Kvintili dohotka Status na tržištu rada Status prema aktivnosti Tip naselja Region	RZS, SILC

7.	Depriviranost u pristupu uslugama	NS SDG 1 - 1.2.2	<p>Procenat stanovništva koji je izjavio da se suočava sa problemom na pojedinačnim stavkama nemogućnosti pristupa uslugama ili kao procenat stanovništva koji je izjavio da se suočava sa problemom na najmanje dve od navedenih stavki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nemogućnost odlaska kod lekara zbog nedostatka novca - nemogućnost odlaska kod zubara zbog nedostatka novca - nekorišćenje javnog prevoza zbog nedostatka novca - nedostatak novca za nabavku neophodnih lekova i/ili medicinskih pomagala 	<p>Ukupna populacija Status siromaštva (u riziku/nije u riziku) Status deprivisanosti (u deprivaciji/nije u deprivaciji)</p>	RZS, SILC
----	-----------------------------------	---------------------	---	--	-----------

VII. Zaposlenost i tržište rada

Osnovna svrha razvoja indikatora zaposlenosti relevantnih za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti jeste blagovremeno preduzimanje različitih mera u okviru javnih politika, a posebno politike zapošljavanja. Pored potrebe za harmonizacijom indikatora sa standardima i zahtevima EU i međunarodnih organizacija, a u cilju izveštavanja i monitoringa socijalne politike i politike zapošljavanja, determinantu za reviziju predstavljaju i dostignuća u razvoju indikatora na nacionalnom nivou.

Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011–2020. godine²³ kao jedan od prioriteta postavlja unapređenje ljudskog kapitala i veće socijalno uključivanje, i to prevashodno kroz obrazovne intervencije na tržištu rada, ekspanziju mera aktivne politike zapošljavanja i veće uključivanje pojedinaca i grupa koji se nalaze u stanju socijalne potrebe uz različite mere iz sistema aktivne politike zapošljavanja, uključujući i funkcionalno osnovno obrazovanje za lica bez kvalifikacija. Fleksibilno postavljen nacionalni zakonski okvir omogućava kreatorima politike zapošljavanja da u zavisnosti od kretanja na tržištu rada na godišnjem nivou razvijaju nove mere ili prilagođavaju postojeće individualnim potrebama korisnika i tržišta rada, a posebno potrebama ranjivih grupa.

Polazeći od navedenog okvira i potrebe za dostupnošću mera aktivne politike zapošljavanja teže zapošljivim licima, u cilju prevencije socijalne isključenosti predložen je niz indikatora. Indikatori poput regionalne distribucije administrativne stope dugotrajne nezaposlenosti i stopa zapošljavanja osetljivih grupa omogućavaju bolje praćenje položaja navedenih grupa do nivoa okruga ili opštine, a indikator *stopa participacije osetljivih grupa u merama aktivne politike zapošljavanja* omogućava praćenje dostupnosti pojedinih programa. Ovakav pristup u razvoju i reviziji indikatora treba da ima za posledicu blagovremeno preduzimanje korektivnih mera u politici zapošljavanja i usmeravanje sredstava i programa prema najosetljivijim kategorijama nezaposlenih lica, posebno kada su u pitanju lokalni akcioni planovi zapošljavanja kao instrument politike zapošljavanja.

Neophodnost prilagođavanja politike zapošljavanja i socijalne politike regionalnim i lokalnim specifičnostima tržišta rada je nametnula potrebu za razvojem novih ili redefinisanjem postojećih indikatora u pravcu veće relevantnosti za nivo okruga i opština. S obzirom na to da anketni izvori podataka poput Ankete o radnoj snazi nemaju statističku pouzdanost ili uopšte ne prate različite aspekte zaposlenosti i nezaposlenosti do nivoa okruga ili opština, predloženi su indikatori koji se baziraju na administrativnim izvorima podataka, odnosno podataka iz Nacionalne službe za zapošljavanje i Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja. Uz sva ograničenja u pogledu reprezentativnosti administrativnih podataka, naročito kada su u pitanju grupe stanovništva koje imaju veći rizik od siromaštva i socijalne isključenosti (poput Roma), ovakav pristup je trenutno jedini moguć za praćenje različitih aspekata tržišta rada i zapošljavanja na nižim nivoima administrativnog organizovanja. Predloženi indikatori koji se oslanjaju na administrativne izvore i Anketu o radnoj snazi omogućavaju

²³ Nacionalna strategija zapošljavanja 2011–2020, „Službeni glasnik RS“, broj 37/2011.

praćenje pojava na kvartalnom nivou, što povećava njihovu relevantnost za vođenje javnih politika i preduzimanje korektivnih mera na osnovu izvršenog monitoringa tokom godine.

Polazeći od toga da je za Republiku Srbiju karakteristična visoka stopa dugotrajne nezaposlenosti (četvorostruko veća u odnosu na prosek EU), kao i visoko učešće zaposlenih u neformalnoj ekonomiji, predloženi su indikatori: stopa dugotrajne nezaposlenosti i učešće neformalne zaposlenosti koji su i do sada postojali, ali i sledeći indikatori: učešće dugotrajno nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih i prikrivena nezaposlenost (učešće nezaposlenih koji su odustali od traženja posla). Dosadašnji indikator rada sa nepunim radnim vremenom (15 časova nedeljno) je zamenjen nevoljnim radom sa nepunim radnim vremenom.

Prilikom opredeljivanja za ključne indikatore pošlo se od sledećih principa: a) da su značajni za praćenje onih aspekata zaposlenosti koji su relevantniji za problematiku siromaštva i socijalne isključenosti; b) da su kompatibilni sa međunarodnim okvirom (EU, UN); c) da obuhvataju različite dimenzije poput socijalnih posledica situacije na tržištu rada, aktivnog starenja, isključenosti mladih i dostupnosti mera za integraciju. Kako bi se podigao nivo relevantnosti predloženih sveobuhvatnih indikatora iz anketnih izvora podataka za nivo okruga i opština, predloženo je da se koriste i komplementarni indikatori iz administrativnih izvora podataka koji se odnose na praćenje dugotrajne nezaposlenosti i zaposlenosti, uključujući i starije, do nivoa okruga i opština.

Kao ključne preporuke u delu daljeg unapređenja sistema za praćenje siromaštva i socijalne isključenosti kroz dimenziju zaposlenosti se izdvajaju: a) unapređenje anketnih izvora podataka, pre svega Ankete o radnoj snazi, na način koji omogućava prikupljanje i reprezentativnost podataka o različitim aspektima zaposlenosti do nivoa okruga i opština, kao i za osetljive kategorije stanovništva u radnoj dobi poput Roma ili osoba sa invaliditetom; b) unapređenje administrativnih izvora podataka u delu koji se odnosi na zaposlenost, i to prevashodno kroz baze Centralnog registra obaveznog socijalnog osiguranja u delu koji se odnosi na zaposlenost prema sociodemografskim karakteristikama osiguranika i pripadnika grupa sa većim rizikom od siromaštva (poput Roma, samohranih roditelja i sl.), kao i za unapređenje statistike zarada za zaposlene.

Literatura – Zaposlenost

1. Council of the Sustainable Development Solutions Network. (2015). *Indicators and a monitoring framework for the Sustainable Development Goals*. United Nations.
2. European Commission. (2015). *2014 Social Protection Performance Monitor (SPPM) dashboard results*, EU Luxembourg.
3. European Commission, Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG. (2008). *Portfolio of overarching indicators and streamlined social inclusion, pensions, and health portfolios*, Brussels.
4. European Commission. (2010). *Europa 2020, A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*, Brussels.
5. European Social Policy Network. (2014). *Social Investment in Europe – A study of national policies*.
6. EUROSTAT. *Labour Force Survey, Explanatory Notes* (To Be Applied From 2016q1 Onwards).

7. EUROSTAT. (2017). *Methodological Guidelines And Description of EU–SILC, Target Variables*, 2017. Operation.
8. ILO. (2009). *A methodological guide – Key indicators of youth labour markets: Concepts, definitions and tabulations*.
9. Vlada Republike Srbije. (2011). *Nacionalna strategija zapošljavanja 2011–2020*. „Službeni glasnik RS“, broj37/2011.
10. Republički zavod za statistiku. (2015). *Anketa o radnoj snazi (ARS) 2014/2015*. Beograd: RZS
11. Republički zavod za statistiku. (2013). *Anketa o prihodima i uslovima života (SILC)*. Beograd: RZS.
12. Social Protection Committee, Indicators Sub-group. (2015). *Portfolio of EU Social Indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and social inclusion*.
13. Social Protection Committee. (2015). *Review of recent social policy reforms*.
14. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i Program Ujedinjenih nacija za razvoj. (2016). *Sekundarne analize podataka dobijenih kroz istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života (SILC)*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
15. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. (2014). *Merenje siromaštva – teorijski koncepti, stanje i preporuke za Republiku Srbiju*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. (2010). *Praćenje socijalne isključenosti u Srbiji* i dopunjeno izdanje za period 2006–2012. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
16. Vlada Republike Srbije. (2016). *Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike u procesu pristupanja EU*.
17. Vlada Republike Srbije. (2014). *Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji za period 2011–2014 godine*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
18. World Bank. (2016). *Development goals in an era of demographic change – global monitoring report 2015/2016*, Washington.

Karakteristike i dinamika tržišta rada

Indikator		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stopa aktivnosti	ESSP – SRS	Učešće zaposlenih i nezaposlenih u ukupnom stanovništvu radnog uzrasta 15-64	Pol Starosne grupe (15-24, 25-54, 55-59; 60-64)	RZS, ARS
2.	Stopa nezaposlenosti	SP SPPM SDG8 – 8.5.2. ESSP – SRS	Učešće nezaposlenih u kontingentu radne snage (zbir zaposlenih i nezaposlenih)	Pol Starosne grupe (15-74; 15-24; 25-54; 55-64; 65-74)	RZS, ARS
3.	Stopa zaposlenosti	SP SPPM ESSP – SRS	Učešće zaposlenih u ukupnom stanovništvu radnog uzrasta 15-64	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 25-54; 55-64)	RZS, ARS
4.	Prelazi iz nezaposlenosti u: - zaposlenost, - neaktivnost	SPC ESSP – DTR	% nezaposlenih radnog uzrasta 15-64 koji su promenili status u odnosu na prethodnu godinu i - prešli u zaposlenost - prešli u neaktivnost	Pol Starosne grupe (15-24; 25-54; 55-64)	RZS, ARS
5.	Nekorigovani rodni jaz u zaradama	EU SDG 5 - 5.1.1 SDG 8 - 8.5.1	Razlika između prosečne bruto zarade po satu zaposlenih plaćenih muškaraca i žena koji se računa kao procenat ukupne prosečne zarade po satu zaposlenih plaćenih muškaraca	Starost Ekonomska aktivnost Profil rada (puno ili skraćeno radno vreme)	Anketa o strukturi zarada ²⁴

²⁴ Structure of Earnings Survey (SES)

Kvalitet zaposlenosti

Indikator		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stopa formalne zaposlenosti	GMI NS	Učešće formalno zaposlenih u ukupnom stanovništvu	Pol Starosne grupe (15-24; 25-54; 55-64)	RZS, ARS
2.	Stopa neformalne zaposlenosti	GMI NS	Učešće zaposlenih u neformalnoj ekonomiji u ukupnom stanovništvu	Pol Starosne grupe (15-24; 25-54; 55-64)	RZS, ARS
3.	a. Učešće neformalne zaposlenosti b. Učešće neformalne zaposlenosti bez zaposlenih u poljoprivredi	a) NS koji je komplementaran GMI PI b) SDG 8 – 8.3.1	Učešće neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti Učešće neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti bez zaposlenih u poljoprivredi	Pol Starosne grupe (15-24; 25-54; 55-64) Stepen obrazovanja	RZS, ARS
4.	Struktura zaposlenih prema vrsti ugovora o radu	KI	Učešće zaposlenih: - na neodređeno vreme - na određeno vreme - na privremenim i povremenim poslovima - preko lizing agencija (preko privatnih agencija) - bez ugovora o radu (neprijavljeni) - u ukupnom broju zaposlenih	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 25-54; 55-64)	RZS, ARS

5.	Nevoljni rad sa nepunim radnim vremenom	ESPN PI	<p>a. Učešće lica koja rade nevoljno sa nepunim radnim vremenom u broju zaposlenih lica sa nepunim radnim vremenom starosti 15-64 godine</p> <p>b. Učešće lica koja rade nevoljno sa nepunim radnim vremenom u ukupno zaposlenima starosti 15-64 godine</p>	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 20-49; 25-54; 55-64)	RZS, ARS
6.	Zaposleni sa niskim zaradama Zaposleni sa minimalnim zaradama	KI SDG 8 - 8.5.1	<p>a. Procenat zaposlenih sa punim radnim vremenom čije su prosečne mesečne zarade bile manje od 2/3 medijane zarada zaposlenih sa punim radnim vremenom u datoj godini</p> <p>b. Udeo zaposlenih sa punim radnim vremenom koji su primali minimalne zarade u datoj godini</p>	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 25-54; 55-64) Stepen obrazovanja	CROSO/RZ S

Karakteristike nezaposlenosti

Indikator		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stopa dugotrajne nezaposlenosti	SP SI-P SPPM KSI	Učešće lica koja su nezaposlena duže od 12 meseci u kontingentu radne snage (zbir nezaposlenih i zaposlenih)	Pol Velike starosne grupe (15-24; 24-54; 55-64; 65-74) Vreme čekanja na zaposlenje (12-24 meseci, 24+ meseca) Stepen obrazovanja Regioni	RZS, ARS
2.	Prikrivena nezaposlenost	ILO SPC KI	Učešće nezaposlenih koji su odustali od traženja posla (osobe koje su voljne i sposobne da se uključe u posao, ali ne traže posao ili su prestale da traže posao, jer smatraju da ne postoji dovoljan broj slobodnih radnih mesta) u ukupnom broju nezaposlenih	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 25-54; 55-64)	RZS, ARS

Regionalna slika tržišta rada

Indikator		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Disperzija regionalnih stopa zaposlenosti	SP SI-K PI	Koeficijent varijacije regionalnih stopa zaposlenosti	Region	RZS, ARS

2.	Regionalna distribucija (administrativne) stope dugotrajne nezaposlenosti (12+meseći)	PI	Učešće dugotrajno nezaposlenih registrovanih u NSZ u odnosu na stanovništvo uzrasta 15-64 godine prema regionima i JLS	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 25-54; 55-64) Stepen obrazovanja Region, okrug, JLS Osobe sa invaliditetom Romi Dužina trajanja nezaposlenosti	NSZ/CROS O
3.	Regionalna distribucija (administrativne) stope formalne zaposlenosti	KI	Broj formalno zaposlenih u odnosu na stanovništvo uzrasta 15-64 godine prema regionima i JLS	Pol Starosne grupe (15-64; 15-24; 25-54; 55-64) Stepen obrazovanja Region, okrug, JLS	CROSO/RZ S –Popis

Zapošljavanje ranjivih kategorija

Indikator		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Mladi koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama (NEET)	ID-P SPPM KSI SDG 8 – 8.6.1 NS	Učešće mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obuci u ukupnom broju mladih	Pol Starosne grupe (15-24; 15-19; 20-24)	RZS, ARS
2.	Stopa zapošljavanja pripadnika osetljivih grupa	NS	Odnos ukupnog broja lica iz određene osetljive kategorije koja su se zaposlila, odnosno prijavljena su na osiguranje po osnovu zaposlenja u Centralni registar obveznika socijalnog osiguranja i broja lica iz iste kategorije koja su u izveštajnom periodu bila prijavljena na evidenciju NSZ u statusu nezaposlenih aktivnih lica	Pol Starost (15-64; 15-24; 50+) Stepen obrazovanja Region, okrug, JLS Vrsta ranjivosti ²⁵	NSZ/CROS O
3.	Stopa participacije osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada	PI	Učešće pripadnika osetljivih grupa u aktivnim merama tržišta rada prema tipologiji mera i programa	Pol Starosne grupe (15-24; 50+) Vrsta ranjivosti ²⁶	NSZ

²⁵ Osobe sa invaliditetom, lica u izraženoj dugotrajnoj nezaposlenosti (24 meseca i duže), Romi, samohrani roditelji, nekvalifikovani i polukvalifikovani radnici, izbegla i raseljena lica, korisnici novčane socijalne pomoći.

²⁶ Osobe sa invaliditetom, lica u izraženoj dugotrajnoj nezaposlenosti (24 meseca i duže), Romi, samohrani roditelji, nekvalifikovani i polukvalifikovani radnici, izbegla i raseljena lica, korisnici novčane socijalne pomoći.

VIII. Obrazovanje

Predložena lista indikatora socijalne uključenosti u oblasti obrazovanja se bazira međunarodnim standardima obrazovanja (EUROSTAT, OECD, UNESCO) i strateškim ciljevima EU, a uključuje i indikatore i Ciljeve održivog razvoja (SDGs). Okvir za praćenje takođe uključuje i nacionalno specifične indikatore uz pomoć kojih se prati situacija na nacionalnom i lokalnom nivou i usaglašen je sa ciljevima ključnih političkih dokumenata Republike Srbije (Strategija razvoja obrazovanja, ESRP, Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja). Osnovu za definisanje nacionalno specifičnih indikatora za Republiku Srbiju čine indikatori usvojeni od strane Nacionalnog prosvetnog saveta, kao i indikatori predloženi od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja za praćenje primene Strategije razvoja obrazovanja.

Indikatori koji su predloženi u ovom dokumentu fokusiraju se na one koji su od primarnog značaja za praćenje opšte obrazovne strukture stanovništva kroz redovno praćenje obuhvata i stepena završavanja različitih nivoa obrazovanja. Poseban fokus stavljen je na obuhvat dece/učenika sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u redovnim školama kao preduslov za ostvarivanje pune socijalne uključenosti i praćenje pravednosti sistema obrazovanja.

Predloženi set indikatora treba da omogući redovno praćenje efekata obrazovnih politika na socijalnu uključenost i smanjenje siromaštva, na nacionalnom i lokalnom nivou; praćenje ostvarivanja strateških ciljeva i položaja Srbije u odnosu na druge zemlje; unapredi pravovremenost, tačnost i dostupnost statističkog izveštavanja o položaju socijalno isključenih grupa i ukaže na buduće pravce delovanja kako bi se smanjile nejednakosti i unapredila pravednost obrazovnog sistema.

Set ključnih primarnih i sekundarnih indikatora za praćenje stanja u oblasti obrazovanja na nacionalnom i lokalnom nivou baziran je na konsultacijama sa relevantnim zainteresovanim stranama i na analizi dostupnih međunarodnih i domaćih dokumenata. Pored toga određen je i set kontekstualnih indikatora koji omogućavaju bolje razumevanje uslova u kojima se odvijaju obrazovni procesi u zemlji.

Predlog sačinjavaju tri kontekstualna indikatora vezana za obrazovanje, 16 indikatora za praćenje stanja u obrazovanju na nacionalnom i lokalnom nivou, razvrstanih po polu, kao i tri indikatora čije se uvođenje preporučuje uz dalji razvoj izvora podataka.

Izvori podataka za praćenje ključnih indikatora su redovni statistički podaci iz oblasti obrazovanja koje objavljuje Republički zavod za statistiku, Anketa o radnoj snazi i podaci koje dostavlja Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja.

Predlog sadrži i 14 nacionalno specifičnih indikatora, relevantnih za praćenje socijalnog uključivanja u oblasti obrazovanja. Ovi specifični primarni i sekundarni indikatori takođe sadrže predloženo

razdvajanje/razvrstavanje po različitim aspektima koji treba da doprinesu jasnijem razumevanju položaja najosetljivijih grupa dece na različitim obrazovnim nivoima.

Jedan od ključnih izazova u praćenju stanja u obrazovanju jeste odsustvo podataka o osetljivim grupama, o deci sa smetnjama u razvoju, o Romima i deci iz porodica sa niskim socioekonomskim statusom što otežava adekvatno praćenje položaja dece iz osetljivih kategorija, kao i adekvatan razvoj obrazovnih politika koje imaju za cilj poboljšanje njihovog položaja. Izazov je i neusklađenost podataka Republičkog zavoda za statistiku i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. U narednom periodu veoma je važno obezbediti razvrstavanje podataka tako da se omoguće uvidi o položaju najosetljivijih kategorija dece kako bi se doprinelo smanjenju nejednakosti u obrazovnom sistemu. Od velikog značaja bi bilo nastaviti sa redovnom implementacijom MICS istraživanja koje bi trebalo da postane redovno istraživanje Republičkog zavoda za statistiku i da se obezbede sredstva iz budžeta za nastavak realizacije ovog istraživanja.

Iako je kreiran Okvir za praćenje inkluzivnog obrazovanja u Srbiji, koji sadrži indikatore i instrumente za praćenje na nacionalnom, lokalnom i školskom nivou, primena okvira i instrumenata i praćenje inkluzivnog obrazovanja nisu sistematski i neophodan je dalji rad na unapređenju praćenja inkluzivnog obrazovanja.

Literatura - Obrazovanje

1. DevInfo, dostupno na: devinfo.stat.gov.rs/diSrbija/diHome.aspx
2. European Commission. (2012). *Nadzor u domenu socijalne zaštite (SPPM) – metodološki izveštaj po indikatorima Podgrupe Komiteta za socijalnu zaštitu.*
3. European Commission. (2015). *Izveštaj Komiteta za socijalnu zaštitu o nedavnim reformama u domenu socijalne politike.*
4. European Commission. (2015). *2014 Izveštaj o nadzoru u domenu socijalne zaštite (SPPM), zbirni tabelarni prikaz rezultata.*
5. European Commission. (2016). *Ključni ET2020 indikatori i referentne vrednosti.*
6. European Commission. (2016). *Strukturni indikatori za praćenje sistema obrazovanja i obuka u Evropi – 2016.*
7. (2012). EQLS upitnik za Srbiju.
8. Generalna skupština UN. (2015). *Transformišimo naš svet: Agenda 2030 za održivi razvoj.*
9. Indeks društvenog razvoja gradova i opština, dostupno na: socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/indeks-drustvenog-razvoja-gradova-i-opstina
10. Međuresorna ekspertska grupa o indikatorima Ciljeva održivog razvoja. Preuzeto sa: unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/metadata-compilation/
11. MICS, dostupno na: mics.unicef.org/surveys

12. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. (2016). *Nacrt predloga indikatora za praćenje implementacije Strategije razvoja obrazovanja i stanja u obrazovanju.*
13. Nacionalni prosvetni savet. (2011/15). *Indikatori za praćenje obrazovanja u Srbiji.*
14. OECD. (2016). *Obrazovanje na prvi pogled 2016 – OECD indikatori*
15. Podgrupa komiteta za socijalnu zaštitu, Evropska unija. (2015). *Portofolio EU socijalnih indikatora za Praćenje progressa prema EU ciljevima za socijalnu zaštitu i socijalnu uključenost*
16. Republički zavod za statistiku. (2013). *Prihodi i uslovi života.* Beograd: RZS
17. SILC upitnik za Srbiju, za istraživanje obavljeno 2013. godine.
18. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. (2009). *Praćenje socijalne inkluzije u Srbiji.* Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
19. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. (2012). *Praćenje socijalne inkluzije u Srbiji.* Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
20. UNESCO. (2013). *Merenje društvenih javnih politika: Inkluzivnost i uticaj.*
21. UNICEF. (2017). *Da li se svako dete računa? Status podataka za decu u SDG,* <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2016/09/SDGs-and-Data-publication.pdf>
22. UNICEF & Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva. (2014). *Praćenje okvira za inkluzivno obrazovanje u Srbiji.* Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
23. Ujedinjene nacije. (2016). *Izveštaj o Ciljevima održivog razvoja 2016.* Preuzeto sa: unstats.un.org/sdgs/report/2016/
24. Vaalavuo, M. (2015). *Dinamika siromaštva u Evropi: Od Šta do Zašto,* Radni dokument.
25. Vlada Republike Srbije. (2012). *Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbijido 2020. godine.* „Službeni glasnik RS“, broj 107/2012. Vlada Republike Srbije. (2014). *Drugi nacionalni izveštaj o socijalnoj uključenosti i smanjenju siromaštva u Republici Srbiji za period 2011–2014. godine.* Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.
26. Vlada Republike Srbije. (2016). *Program zapošljavanja i socijalne reforme u procesu pristupanja Evropskoj uniji.*

Kontekstualni indikatori vezani za obrazovanje

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stanovništvo prema školskoj spremi	SPSI_S	Struktura stanovništva prema najvišem završenom nivou obrazovanja u %	Ukupno JLS	RZS, ARS
2.	Rashodi na obrazovanje prema nivoima obrazovanja	SDI_SI_KI	Ukupni javni rashodi (svih nivoa vlasti) za obrazovanje po nivoima obrazovanja (predškolsko, osnovno, srednje, više i visoko) izraženi u RSD, PPS i kao % BDP	Ukupno JLS Po nivoima obrazovanja (ISCED 0–7)	MFIN
3.	Rashodi na obrazovanje po učeniku – javni i privatni izvori	NS (MPNTR/NPS)	Ukupna potrošnja iz javnih i privatnih izvora u odnosu na broj učenika (izraženi u RSD, PPS i kao % BDP)	Ukupno JLS Po nivoima obrazovanja (ISCED 0–7)	UNESCOI nstitut za statistiku ²⁷
4.	Udeo đaka sa niskim postignućima u sva tri predmeta	OECD SDI_SI_EDU SDG 4 - 4.6.1	Udeo đaka sa niskim postignućima, definisanim kao postignuće ispod nivoa 2 na PISA testu u sva tri predmeta (nauka, čitanje, matematika), u ukupnom broju đaka	Ukupno	PISA
5.	Udeo osoba koje su rano prekinule školovanje i nisu na obuci	SDI_SI_EDU EU 2020_P SPSI_SP SPPM	Udeo lica starosti 18-24 godine sa najviše završenom osnovnom školom, koja u poslednje četiri sedmice nisu bila na školovanju ili obuci, u ukupnom broju lica starosti 18-24 godine	Ukupno Pol	RZS, ARS

²⁷ <http://data.uis.unesco.org/>

Predškolsko i osnovnoškolsko vaspitanje i obrazovanje – obuhvat

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Stopa pohađanja predškolskog vaspitanja i obrazovanja	NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.2.2	Broj dece predškolskog uzrasta koja pohađaju program predškolskog vaspitanja i obrazovanja u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta	Pol Starosne kategorije (0-6,6; 0-3; 4-5,6 i 5.6-6,6) SES: obrazovni i radni status roditelja Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Javne i privatne ustanove PU ili škole	RZS (Obrazovna statistika) MICS
2.	Neto stopa upisa u osnovnu školu (redovan polazak u prvi razred)	NS (MPNTR/NPS) SDG 4	Broj dece uzrasta za polazak u osnovnu školu (6,6-7,5 godina) koja pohađaju prvi razred osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece uzrasta za polazak u školu	Pol SES: obrazovni i radni status roditelja Redovne i specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti)	RZS (Obrazovna statistika) MICS

				Okruzi i JLS Tip naselja	
3.	<p>Udeo dece koja pohađaju prva četiri razreda u redovnim osnovnim školama (ISCED 1)</p> <p>Udeo dece koja pohađaju drugi ciklus obrazovanja (5-8. razred) u redovnim osnovnim školama (ISCED 2)</p>	<p>NS (MPNTR/NPS)</p> <p>SDG 4 - 4.3.1</p> <p>SDG 4 - 4.3.1</p>	<p>Broj dece odgovarajućeg uzrasta koja pohađaju prva četiri razreda redovne osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta</p> <p>Broj dece odgovarajućeg uzrasta koja pohađaju 5-8. razred redovne osnovne škole u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta</p>	<p>Pol</p> <p>Za svaki razred</p> <p>SES: obrazovni i radni status roditelja</p> <p>Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti)</p> <p>Okruzi i JLS</p> <p>Tip naselja</p>	<p>RZS (Obrazovna statistika) MICS</p>

Osnovnoškolsko vaspitanje i obrazovanje za decu/učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	<p>a. Udeo dece koja se u redovnim osnovnim školama školuju na osnovu individualnog obrazovnog plana (IOP)</p> <p>b. Broj dece koja se u redovnim osnovnim školama školuju na osnovu individualnog obrazovnog plana (IOP)</p>	NS (MPNTR/NPS)	<p>a. Broj dece koja pohađaju redovno osnovno školsko obrazovanje na osnovu individualnog obrazovnog plana (IOP) u odnosu na ukupan broj dece osnovnoškolskog uzrasta uključene u redovno osnovnoškolsko obrazovanje</p> <p>b. Broj dece koja pohađaju redovno osnovnoškolsko obrazovanje na osnovu individualnog obrazovnog plana (IOP)</p>	<p>Pol</p> <p>Za svaki razred</p> <p>SES: obrazovni i radni status roditelja</p> <p>Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti)</p> <p>Okruzi i JLS</p> <p>Tip naselja</p>	RZS (Obrazovna statistika)
2.	Udeo dece koja pohađaju specijalno osnovno obrazovanje	NS (MPNTR/NPS)	Broj dece koja pohađaju specijalne osnovne škole/ specijalna odeljenja u redovnim osnovnim školama u odnosu na ukupan broj dece osnovnoškolskog uzrasta uključene u osnovno školsko obrazovanje	<p>Pol</p> <p>Za svaki razred</p> <p>SES: obrazovni i radni status roditelja</p> <p>Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama</p> <p>Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti)</p> <p>Okruzi i JLS</p> <p>Tip naselja</p>	RZS (Obrazovna statistika)

Osnovnoškolsko vaspitanje i obrazovanje – završetak obaveznog obrazovanja

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Udeo učenika koji su završili razred (OŠ) u tekućoj školskoj godini	NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.3.1	Broj učenika koji su završili razred (OŠ) u odnosu na broj učenika koji su upisali razred (OŠ) u istoj školskoj godini	Pol Za svaki razred SES: obrazovni i radni status roditelja Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja	RZS (Obrazovna statistika) MICS
2.	Udeo učenika osnovnoškolskog uzrasta koji su odustali od školovanja	NS (MPNTR/NPS)	Razlika u broju učenika na početku i broja učenika na kraju iste školske godine u odnosu na broj učenika na početku školske godine	Pol Za svaki razred SES: obrazovni i radni status roditelja Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja	RZS (Obrazovna statistika) MICS

3.	Udeo učenika koji su završili osnovnu školu	NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.3.1	Broj učenika koji su završili osnovnoškolsko obrazovanje (položili maturski ispit) u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta	Ukupno Pol SES: obrazovni i radni status roditelja Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja	RZS (Obrazovna statistika) MICS
----	---	------------------------------------	---	--	---------------------------------------

Srednjoškolsko obrazovanje – obuhvat

	Indikator i dimenzija	Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Udeo učenika koji su se nakon završenog osnovnog obrazovanja upisali u srednje obrazovanje	NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.3.1	Broj dece koja pohađaju I razred srednje škole (bilo koja vrsta programa), isključujući ponovce, u odnosu na broj dece koja su prethodne školske godine pohađala poslednji razred osnovne škole (osmi razred)	Pol SES: obrazovni i radni status roditelja Redovne i specijalne škole Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja	RZS (Obrazovna statistika) MICS

2.	<p>a. Udeo dece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju srednje obrazovanje i vaspitanje</p> <p>b. Struktura dece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju srednje obrazovanje i vaspitanje prema tipu obrazovanja i vaspitanja</p>	<p>NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.3.1</p>	<p>a. Broj dece koja pohađaju srednju školu u odnosu na ukupan broj dece uzrasta 15-18 godina</p> <p>b. Broj dece uzrasta 15-18 godina koja pohađaju određeni tip srednjeg obrazovanja i vaspitanja u odnosu na ukupan broj dece koja pohađaju srednjoškolsko obrazovanje</p>	<p>Ukupno Pol Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje SES: obrazovni i radni status roditelja Specijalne škole Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja</p>	<p>RZS (Obrazovna statistika) MICS</p>
----	--	---	---	---	--

Srednjoškolsko obrazovanje – završetak obrazovanja

	Indikator i dimenzija	Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Udeo dece koja su završila srednju školu	<p>NS (MPNTR/NPS) SDG 4 – 4.3.1</p>	Broj učenika koji su završili srednje obrazovanje u odnosu na ukupan broj dece uzrasta 18 godina	<p>Ukupno Pol Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje SES: obrazovni i radni status roditelja Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama</p>	<p>RZS (Obrazovna statistika)</p>

				<p>Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa razlicitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja</p>	
2.	Udeo učenika koji su napustili školovanje u srednjem obrazovanju	NS (MPNTR/NPS)	Razlika u broju učenika na početku i na kraju školske godine u odnosu na broj učenika na početku školske godine	<p>Ukupno Pol Za svaki razred (1-4) Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje SES: obrazovni i radni status roditelja Specijalne škole i specijalna odeljenja u redovnim školama Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa razlicitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja</p>	RZS (Obrazovna statistika)

Više i visoko obrazovanje

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Udeo učenika upisanih u visoko obrazovanje, a koji su prethodne školske godine pohađali završni razred srednjeg obrazovanja	NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.3.1	Broj studenata koji su u prethodnoj školskoj godini završili srednje obrazovanje i upisali se u visoko obrazovanje u odnosu na broj učenika koji su prethodne školske godine završili srednje obrazovanje	Pol Opšte srednje obrazovanje, četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje SES: obrazovni i radni status roditelja Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja	RZS (Obrazovna statistika)
2.	Udeo osoba sa završenim tercijarnim nivoom obrazovanja	EU 2020_P SDI_SI_EDU SDG 4	Udeo lica starosti 30-34 godine sa uspešno završenim tercijarnim nivoom obrazovanja (više i visoko obrazovanje) u ukupnom broju lica starosti 30-34 godine. Ovaj nivo obrazovanja odgovara ISCED 5–8 nivoima (od 2014.), odnosno ISCED 5–6 nivoima (za podatke do 2013. godine)	Ukupno Pol Okruzi i JLS Tip naselja	RZS, ARS

Preporučeni indikatori uz dalji razvoj izvora podataka

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	<p>Procenat škola koje su prilagođene osobama sa invaliditetom: Rampe Liftovi Toaleti</p> <p>Alt. Udeo đaka koji pohađaju škole koje su prilagođene</p>	<p>NS (MPNTR/NPS) SDG 4 - 4.a.1</p>	<p>a. Broj škola koje imaju rampe, lift, prilagođene toalete u odnosu na ukupan broj škola</p> <p>b. Broj đaka koji pohađaju škole koje su prilagođene osobama sa invaliditetom u odnosu na ukupan broj đaka</p>	<p>Tip škole (jaslice, predškolske ustanove/osnovne škole/specijalne osnovne škole/gimnazije/opšte gimnazije/specijalne gimnazije/trogodišnje stručne škole/četvorogodišnje stručne/srednje umetničke/visoke strukovne/visoke akademske škole)</p>	<p>Potrebno unapređenje IS MPNTR</p>
2.	<p>a. Afirmativna akcija u srednjim školama – udeo učenika upisanih u srednje škole na osnovu afirmativne akcije</p> <p>b. Udeo učenika koji su završili odgovarajući razred srednje škole, a upisani su na osnovu afirmativne akcije</p>	<p>NS</p>	<p>a. Broj učenika upisanih u srednje škole na osnovu afirmativne akcije u odnosu na ukupan broj upisane dece</p> <p>b. Broj učenika koji su završili odgovarajući razred srednje škole, a upisani su na osnovu afirmativne akcije, u odnosu na ukupan broj učenika odgovarajućeg razreda</p>	<p>Ukupno Pol Za svaki razred Opšte srednje obrazovanje, trogodišnje i četvorogodišnje srednjestručno obrazovanje SES: obrazovni i radni status roditelja Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti) Okruzi i JLS Tip naselja</p>	<p>Potrebno unapređenje IS MPNTR</p>

3.	<p>a. Afirmativna akcija na fakultetima – udeo studenata koji su upisani na fakultete na osnovu afirmativne akcije u školskoj godini</p> <p>b. Udeo studenata koji završavaju fakultet, a upisani su na osnovu afirmativne akcije</p>	NS	<p>a. Broj studenata upisanih na fakultet na osnovu afirmativne akcije u odnosu na ukupan broj upisanih studenata u školskoj godini</p> <p>b. Broj studenata koji su završili odgovarajući studijski program, a upisani su na osnovu afirmativne akcije, u odnosu na ukupan broj studenata studijskog programa odgovarajuće starosti</p>	<p>Ukupno Pol SES: obrazovni i radni status roditelja Za pojedine osetljive kategorije dece (Romi, izbeglice, raseljeni, deca sa različitim smetnjama u razvoju, deca bez roditeljskog staranja, migranti)</p>	Potrebno unapređenje IS MPNTR
----	---	----	--	---	-------------------------------

IX. Zdravlje

Mogući set indikatora koji su povezani sa zdravljem je veoma obiman. Selekcija indikatora u ovom dokumentu fokusira se na one koji ukazuju na pristup adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti i potrebi da korišćenje zdravstvene zaštite ne vodi u siromaštvo i finansijsku zavisnost. Naročito je značajan pokušaj da se uključe indikatori koji ukazuju na nejednakosti u pristupačnosti zdravstvene zaštite i zdravstvenim ishodima.

Razlike u zdravlju ljudi povezane su sa razlikama u izloženosti preventabilnim zdravstvenim rizicima koji se vezuju za socijalne determinante ponašanja i životnih stilova. Svetska zdravstvena organizacija definiše zdravstvenu jednakost kao odsustvo nepravičnih razlika, razlika koje se mogu izbeći ili popraviti, a uslovljene su socijalnim, ekonomskim, demografskim ili geografskim faktorima. Dakle, razlike/nejednakosti u zdravlju su posledica sistematskih društvenih, političkih, istorijskih, ekonomskih i ekoloških faktora, koji uz biološke faktore doprinose determinisanju zdravstvenog stanja stanovništva.

U Republici Srbiji nacionalni zdravstveno-statistički sistem rutinskog prikupljanja podataka obezbeđuje podatke koji se odnose na rađanje, umiranje i obolevanje, kao i na kontakte sa zdravstvenom službom. Ovaj sistem ne podrazumeva redovno prikupljanje podataka u vezi sa socijalnim determinantama zdravlja, socijalne isključenosti, uslova života i podataka o ponašanjima povezanim sa zdravljem, koji bi objasnili vrednosti stopa obolevanja i smrtnosti. Iz tog razloga veoma su značajna periodična istraživanja zdravlja stanovnika Srbije koja sprovodi Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović – Batut“, kao i istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života (EU-SILC), koja omogućava praćenje određenih indikatora vezanih za nejednakosti u zdravlju.

Ključne oblasti delovanja u okviru obezbeđivanja socijalne kohezije u domenu zdravlja odnose se na identifikaciju prisutnih nejednakosti, i to u okviru procene: **obezbeđivanja jednakosti u pristupu** adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, uz eliminisanje finansijskog rizika koji bolest ili povreda može da prouzrokuje; **obezbeđivanja kvaliteta** u oblasti zdravstvene zaštite, uključujući razvoj preventivnih zdravstvenih usluga, uz jačanje odgovornosti svih subjekata koji učestvuju u obezbeđivanju zdravstvene zaštite, kao i promeni potreba i preferencija društva i pojedinaca; **obezbeđivanja adekvatne i visokokvalitetne zdravstvene zaštite koja je pristupačna i finansijski održiva** uz promovisanje racionalnog korišćenja resursa, podsticaja i za korisnike i za pružaoce zdravstvenih usluga, uz dobro upravljanje i koordinaciju u sistemu zdravstvene zaštite.

Pri analizi sistema trebalo bi imati u vidu izvestan broj indikatora dugotrajne opterećenosti sistema – značajno mesto u toj analizi zauzimaju indikatori broja gojaznih, broja pušača i potrošnje alkohola koje bi u budućnosti trebalo pratiti. Što se tiče indikatora kvaliteta zaštite, od izuzetnog značaja su i skrining na rak (debelog creva, grlića materice i raka dojke), kao i preživljavanje nakon lečenja od raka. Trenutno ne postoje potpuno pouzdani i uporedivi podaci koji se odnose na celu populaciju (a ne samo na onu koja je obuhvaćena Nacionalnim programom ranog otkrivanja raka²⁸).

Finansijski indikatori u zdravstvenoj zaštiti (prema pružaocima i prema funkcijama) detaljno se prate na nivou EU, kao i na nivou drugih međunarodnih organizacija (OECD). Podatke za Republiku Srbiju na tom nivou detaljnosti nije moguće pronaći.

Literatura – Zdavljje

1. Boerma, T., Eozenou, P., Evans, D., Evans, T., Kieny, MP., Wagstaff, A. (2014): Monitoring Progress Towards Universal Health Coverage at Country and Global Levels. PLoS Med. 11(9):e1001731.
2. Eurostat (2016): Health Care Activities – Screening. Preuzeto sa: ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/hlth_ps_scre_esms_an1.pdf.
3. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ (2015): Odabrani zdravstveni pokazatelji za 2014. godinu.
4. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ (2016): Izveštaj o sprovedenoj imunizaciji na teritoriji Republike Srbije u 2015. godini.
5. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ (2016): Izveštaj o zaraznim bolestima u Republici Srbiji za 2015. godinu.
6. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ (2016): Rezultati sprovedene imunizacije u Srbiji u periodu 2011–2015. Godine. Preuzeto sa: www.batut.org.rs/download/aktuelno/2016Jullmunizacija.pdf.
7. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ (2016): Zdravstveno statistički godišnjak 2015.
8. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, Kancelarija za skrining raka: Skrining raka debelog creva. Preuzeto sa: www.skriningsrbija.rs/srl/skrining-raka-debelog-creva/statistika/.
9. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“, Kancelarija za skrining raka: Skrining raka grlića materice. Preuzeto sa: www.skriningsrbija.rs/srl/skrining-raka-grlica-materice/statistika/.
10. Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“ Kancelarija za skrining raka: Skrining raka dojke. Preuzeto sa: www.skriningsrbija.rs/srl/skrining-raka-dojke/statistika/.
11. Ipsos strategic marketing (2013): Istarživanje zdravlja stanovnika Srbije 2013.

²⁸ <http://www.skriningsrbija.rs/>

12. Marmot, M., Allen, J., Bell, R., Bloomer, E., Goldblatt, P. (2012): WHO European review of social determinants of health and the health divide. Consortium for the European Review of Social Determinants of Health and the Health Divide. *Lancet*. DOI: 10.1016/S0140-6736(12)61228-8.
13. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, Republička stručna komisija za izradu i implementaciju vodiča dobre kliničke prakse (2012): Nacionalni vodič dobre kliničke prakse DIABETES MELLITUS. Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje.
14. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije (2013): Razvoj palijativnog zbrinjavanja u Srbiji. Indikatori kvaliteta palijativnog zbrinjavanja u Srbiji.
15. National Institute for Public Health and the Environment (RIVM) (2012): ECHI Indicator Development and Documentation. Joint Action for ECHIM Final Report Part II. Bilthoven, Netherlands.
16. Publications Office of the European Union (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion. Social Protection Committee Indicators Sub-Group.
17. Rančić, N., Stamenković, D., Dragojević-Simić, V. (2016): Opioid Analgesic Consumption in Serbia During Two Years Period: Opioid Analgesic Consumption in Serbia. *Serbian Journal of Anesthesia and Intensive Therapy* 38(5-6):145-53.
18. Republički fond za zdravstveno osiguranje (2016): Broj osiguranika. Preuzeto sa: www.rfzo.rs/index.php/broj-osiguranika-stat.
19. Republički fond za zdravstveno osiguranje (2016): Pregled lista čekanja. Preuzeto sa: www.rfzo.rs/index.php/osiguranalica/listecekjanja/pregled-lista-cekjanja.
20. Republički zavod za statistiku (2015): Demografska statistika u Republici Srbiji, 2014.
21. Republički zavod za statistiku (2016): Statistički godišnjak – Zdravstvo i socijalna zaštita i osiguranje, 2016.
22. Republički zavod za statistiku i UNICEF (2014): Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece 2014 Srbija – Romska naselja. Glavni nalazi. Preuzeto sa: www.unicef.org/serbia/Serbia_2014_National_and_Roma_Settlements_Srp_20140910.pdf.
23. Stojilković Gnjatović, J., Paunović Radulović, D., Mirić, N. (2016): Upotreba podataka iz SILC ankete za izračunavanje zdravih godina života. U Sekundarne analize podataka dobijenih kroz istraživanje Anketa o prihodima i uslovima života (SILC). Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlada Republike Srbije i Program Ujedinjenih nacija za razvoj.
24. World Health Organization (2007): A Conceptual Framework for Action on the Social Determinants of Health. Discussion paper for the Commission on Social Determinants of Health. Geneva. Preuzeto sa: www.who.int/social_determinants/resources/csdh_framework_action_05_07.pdf.
25. World Health Organization (2012): The European Health Report 2012. Charting the Way to Well-Being.

Kontekstualni indikatori

Indikator i dimenzija		Portfolio i tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Broj lekara	HC-C1 EU-SI portfolio, 2015 SDG 3- 3.c.1	Broj lekara na 100.000 stanovnika	Statistički regioni	Batut
2.	Broj medicinskih sestara, tehničara i babica	HC-C2 EU-SI portfolio, 2015 SDG 3- 3.c.1	Broj medicinskih sestara, tehničara i babica na 100.000 stanovnika	Statistički regioni	Batut

Indikatori povezani sa nejednakostima u pristupačnosti zdravstvene zaštite i nejednakostima u zdravstvenim ishodima

Indikator i dimenzija		Portfolio i tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Očekivano trajanje života	HC-P4 a, b EU-SI portfolio, 2015 ECHI	Prosečan broj godina koji novorođenče (ili pojedinac u specifičnom uzrastu) može očekivati da će doživeti uz trenutne mortalitetne uslove	Pol i starost (na rođenju, u starosti od 45 godina i starosti od 65 godina), statistički regioni i opštine Socioekonomski status (nivo obrazovanja i kvintil prihoda – za novorođenče prema statusu roditelja)	RZS – Vitalna statistika

2.	Zdrave godine života	HC–P5 a, b EU–SI portfolio, 2015 ECHI	Broj godina za koje se očekuje da će ih pojedinac proživeti u dobrom zdravlju; indikator je zasnovan na mortalitetnim podacima i samoproceni prisutnih ograničenja u obavljanju svakodnevnih aktivnosti	Pol i starost (na rođenju, u starosti od 45 godina i starosti od 65 godina), statistički regioni Socioekonomski status (nivo obrazovanja i kvintil prihoda – za novorođenče prema statusu roditelja)	SILC
3.	Udeo populacije koja je zdravstveno osigurana	NS HC–P3 EU–SI portfolio, 2015 ECHI SDG 3 - 3.8.1	Procenat populacije koji je pokriven obaveznim zdravstvenim osiguranjem	Pol i starost: 0-18; 18-44; 45-54; 55-64; 65+, opština i osnova osiguranja, posebno za romska naselja	RFZO SILC MICS
4.	Nezadovoljene potrebe za zdravstvenom zaštitom	NS HC–P1 EU–SI portfolio, 2015 SDG 3	Udeo lica starijih od 16 godina koja su navela da u proteklih 12 meseci nisu posetila lekara (zbog finansijskih razloga/liste čekanja/nedostatka vremena/udaljenosti), iako je trebalo	Pol i starost: 16-18; 18-44;45-54;55-64;65+; 75+, opštine, kvintili prihoda Prema vrsti razloga	SILC
5.	Nezadovoljene potrebe za stomatološkom zdravstvenom zaštitom	NS, HC–P2 EU–SI portfolio, 2015	Udeo lica starijih od 16 godina koja su navela da u proteklih 12 meseci nisu posetila zubara (zbog finansijski razloga/liste čekanja/nedostatka vremena/udaljenosti), iako je trebalo	Pol i starost: 16-18; 18-44;45-54;55-64;65+; 75+, opštine, kvintili prihoda Prema vrsti razloga	SILC
6.	Zdravlje i sigurnost na radu	NS SDG 3	Broj povreda na radu na 100.000 zaposlenih u kalendarskoj godini	Pol, starost i tip ugovora (u okviru radnog odnosa, van radnog odnosa)	Uprava za bezbednost i zdravlje na radu

7.	Samoprocena opšteg zdravlja	HC–S2 EU–SI portfolio, 2015 ECHI	<p>Doživljaj sopstvenog zdravlja se definiše kao procenat osoba koje prijavljuju da su: veoma dobrog/dobrog/solidnog/lošeg/veoma lošeg zdravlja²⁹</p> <p>Posebno se prati udeo populacije koji svoje opšte zdravlje ocenjuje kao loše ili veoma loše</p>	Pol, kvintili prihoda, obrazovanje i starost: 16-64; 65+; 75+	SILC
8.	Smrtnost odojčadi i dece do pet godina	HC–S3a EU–SI portfolio, 2015 ECHI SDG 3 - 3.2.1 SDG 3 - 3.2.2	<p>Stopa smrtnosti odojčadi definiše se kao broj dece koja su umrla pre navršene prve godine života (0-364 dana života) na 1.000 živorođene dece u godini posmatranja.</p> <p>Stopa perinatalnog mortaliteta definiše se kao odnos broja mrtvorodne dece i dece umrle u prvoj nedelji života na 1.000 ukupno rođene dece u godini posmatranja</p> <p>Stopa smrtnosti dece do pet godina starosti definiše se kao broj dece umrle do navršene pete godine života iskazano na 1.000 živorođene dece</p>	Pol, statistički regioni	RZS

²⁹ Bazira se na pitanju iz SILC istraživanja koje glasi: „Kakvo je vaše zdravstveno stanje?“, uz pet ponuđenih kategorija: 1) veoma dobro; 2) dobro; 3) solidno; 4) loše; 5) veoma loše.

Indikatori kvaliteta: efektivnost, bezbednost i usmerenost na pacijenta

Indikator i dimenzija		Portfolio i tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Obuhvat dece vakcinacijom	HC-P6 EU-SI portfolio, 2015 ECHI SDG 3 – 3.b.1	Obuhvat dece (%) vakcinacijom protiv difterije, tetanusa, pertusisa i dečije paralize u prvoj godini života Obuhvat dece (%) vakcinacijom protiv malih boginja, zaušaka i rubeole u drugoj godini života	Pol, starost (navršena prva, odnosno navršena druga godina života), statistički regioni, tip naselja Za decu iz romskih naselja	Batut MICS
2.	Osobe obolele od šećerne bolesti	NS	Procenat osoba obolelih od šećerne bolesti koje u momentu postavljanja dijagnoze imaju neku od komplikacija	Pol, uzrast: 0-18; 18-44; 44-64; 65+; 75+, opštine	Batut – Registar šećerne bolesti

Indikatori dugotrajne održivosti sistema: zdravstvena potrošnja i efikasnost

Indikator i dimenzija		Portfolio i tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Rashodi za zdravlje	HC-P10, P11, HC-C3, EU-SI portfolio, 2015	Rashodi za zdravlje po stanovniku u RSD i PPS	% BDP <i>Per capita</i> RSD, PPS Javni i privatni Privatni rashodi razvrstani na rashode „iz džepa“ i privatno osiguranje	Batut – Nacionalni zdravstveni račun

2.	Ukupni rashodi na osnovne tipove aktivnosti i funkcije	HC-C4, EU-SI portfolio, 2015	Ovaj indikator podrazumeva: a) analizu ukupnih tekućih rashoda na zdravlje koji su alocirani na sledeće aktivnosti: - usluge lečenja i rehabilitacije - pomoćne usluge - prevenciju i javno zdravlje b) podelu na osnovne nivoe zdravstvene zaštite – primarnu, sekundarnu, tercijarnu	Funkcije: - usluge lečenja i rehabilitacije - pomoćne usluge - prevencija i javno zdravlje Nivoi zdravstvene zaštite: - primarna - sekundarna - tercijarna	Batut – Nacionalni zdravstveni račun
3.	Javni rashodi za zdravstvenu komponentu dugotrajne nege	HC-P12, EU-SI portfolio, 2015	Rashodi za zdravstvenu komponentu dugotrajne nege	% BDP	Batut – Nacionalni zdravstveni račun
4.	Prosečno vreme u bolnici	HC-S10, EU-SI portfolio, 2015	Broj dana provedenih u bolnici podeljen sa zbirom broja lica otpuštenih iz bolnica i broja umrlih u bolnici	n.a.	Batut
5.	Gojaznost	HC-P17	Procenat gojaznih osoba u populaciji, odnosno % populacije koji ima vrednost indeksa telesne mase iznad 30 (ITM >= 30 kg/m ²)	Pol, starost (18-44; 45-54; 55-64; 65+; 75+; 18-64) Kvintili prihoda	Batut, MICS

6.	Rast i stanje uhranjenosti dece do pet godina starosti	UN, EU-SI portfolio, 2015	<p>a. Ukupan broj i procenat dece do pet godina starosti sa telesnom dužinom/visinom za uzrast koji su između -2 i -3 SD (umereno zaostajanje u rastu), odnosno ispod -3 SD (teško zaostajanje u rastu)</p> <p>b. Ukupan broj i procenat dece sa telesnom masom za uzrast između -2 i -3 SD (umerena pothranjenost), odnosno ispod -3 SD (teška pothranjenost)</p> <p>c. Ukupan broj i procenat dece sa telesnom masom za visinu između -2 i -3 SD (umereni gubitak u masi), odnosno ispod -3 SD (teški gubitak u masi)</p> <p>d. Ukupan broj i procenat dece sa indeksom telesne mase za uzrast između +2 i +3 SD (prekomerno uhranjena), odnosno iznad +3 SD (gojazna)</p>	<p>Pol, uzrast dece (0-5; 6-11; 12-23; 24-35; 36-47; 48-59 meseci), kvintili prihoda, tip naselja, statistički region, obrazovanje majke</p> <p>Za decu iz romskih naselja</p>	MICS
7.	Upotreba alkohola	HC-S12, EU-SI portfolio, 2015 SDG 3 - 3.5.2	Procenat osoba koje svakodnevno upotrebljavaju alkohol	Pol, starost (18-44; 45-54; 55-64; 65+; 75+; 18-64) Kvintili prihoda	Batut – Istraživanje zdravlja stanovnika
8.	Pušači	HC-S11, EU-SI portfolio, 2015 SDG 3 - 3.a.1	Procenat osoba starosti iznad 15 godina koje svakodnevno puše		Batut – Istraživanje zdravlja stanovnika

X. Dugotrajna nega

Dugotrajna nega (DTN) obuhvata novčana davanja i usluge zdravstvene i socijalne zaštite koje se pružaju u kući ili u institucionalnom okruženju pojedincima kojima je neophodna podrška u obavljanju svakodnevnih aktivnosti tokom dužeg vremenskog perioda (Colombo, 2011; European Commission, 2008).

U tabeli i u tekstu koji sledi izdvojeni su indikatori programa DTN davanja i usluga koji su definisani Zakonom o socijalnoj zaštiti i Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju: naknada za pomoć i negu drugog lica, dodatak i uvećani dodatak za pomoć i negu drugog lica, usluge smeštaja za stare i odrasle osobe sa invaliditetom (OSI) i pomoć u kući za stara lica³⁰. Usluge socijalne zaštite za decu i mlade su razmatrane u okviru odeljka koji se odnosi na oblast socijalne i dečije zaštite.

Nezavisno od konkretnih programa i davanja, u okviru portfolija *Zdravlje i dugotrajna nega* (cilj: dostupnost nege) Evropska unija prati indikator *Samoprocena ograničenja u obavljanju svakodnevnih aktivnosti* – on pokazuje udeo lica koja procenjuju da se suočavaju sa ograničenjima ili velikim ograničenjima u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Izvor ovih podataka je istraživanje SILC.

Kao i za programe u oblasti socijalne i dečije zaštite ili za socijalne transfere iz oblasti dugotrajne nege, izdvojeni su indikatori obima intervencije i učinka³¹.

Obuhvat omogućava sagledavanje veličine i dostupnosti programa; indikatori su definisani kao stope obuhvata, koje podrazumevaju stavljanje u odnos broja korisnika određenog novčanog davanja ili usluge i odgovarajućeg dela populacije (na primer, populacije starije od 65 godina).

Distribucija korisnika i sredstava prema kvintilima (dohotka) omogućava procenu da li su programi novčanih DTN transfera dizajnirani tako da se sredstva više dodeljuju boljestojećima, siromašnima ili ravnomerno duž dohodovnog spektra.

Za procenu **adekvatnosti novčanih transfera** izdvojen je samo jedan indikator – s obzirom na to da je u sistemu potpuno jasno formulisan jedino cilj uvećanog dodatka za pomoć i negu drugog lica, koji treba da omogući dovoljno visoko davanje u slučaju da se član porodice koji se brine o detetu ili o osobi sa invaliditetom opredeli da ostane izvan tržišta rada (Matković, Mijatović, & Stanić, 2014).

³⁰ Od navedenih socijalnih transfera jedino je pomoć u kući u mandatu lokalnih samouprava.

³¹ Pokazatelji su definisani delimično po uzoru na ASPIRE indikatore Svetske banke
<http://datatopics.worldbank.org/aspire/documentation>

Indikatori obima intervencije su pre svega rashodi iskazani u RSD, ali i kao udeo u BDP i u ukupnim budžetskim rashodima Republike Srbije. Dodatno, radi međunarodnih poređenja predviđeno je da se rashodi iskazuju i u standardima kupovne moći po stanovniku (*PPS per capita*).

Udeo rashoda za DTN u BDP predstavlja ulaznu vrednost za EU indikatore *Ukupni rashodi za DTN usluge zdravstvene i socijalne zaštite kao % BDP*³² i *Projekcija javnih rashoda za DTN kao % BDP* u okviru portfolija *Zdravlje i dugotrajna nega* (primarni indikatori dugotrajne održivosti sistema, treći cilj) (Indicators Sub-Group of Social Protection Committee, 2015, p. 53). Drugi od ova dva indikatora uključuje i rashode za novčane transfere, a, iako se u naslovu pominju projekcije, procenjuju se i tekući ukupni DTN rashodi (European Commission (DG ECFIN) and the Economic Policy Committee (AWG), 2012, p. 226). Pretpostavke na osnovu kojih se izrađuju projekcije za zemlje Evropske unije usaglašene su u okviru Komiteta za ekonomsku politiku EU i regularno se objavljuju u izveštajima Evropske komisije i Komiteta za ekonomsku politiku o starenju. Za pomoć u kući za stara lica rashodi su posebno iskazani na nivou jedinica lokalne samouprave kao udeo u odnosu na lokalne budžete. Za ocenu **efikasnosti** od značaja je i izračunavanje jediničnih troškova ove usluge³³.

Sa ciljem ocene **kvaliteta usluga** izdvojeni su indikatori koji pokazuju ispunjenost minimalnih standarda i istraživanje zadovoljstva korisnika. Dodatno, u cilju procene kvaliteta domskog smeštaja predloženo je da se sagledaju izloženost korisnika nasilju i funkcionisanje kontrolnih mehanizama, a za procenu mere pomoć u kući u kojoj meri uslugu pružaju obučeni neposredni pružaoci usluga.

Literatura – Dugotrajna nega

1. Applica & CESEP & European Centre (2007): Compilation of Disability Statistical Data Coming from the Administrative Registers of the Member States (Etude sur la compilation de données statistiques sur le handicap à partir des registres administratifs des états membres).

³² Ovaj indikator se na veb stranici koja prikazuje EU indikatore zdravstvene zaštite i DTN naziva *ukupni rashodi za DTN zdravstvenu zaštitu kao % BDP*, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/employment-and-social-inclusion-indicators/social-protection-and-inclusion/health-long-term-care>, dok se u publikaciji (Indicators Sub-Group of Social Protection Committee, 2015) naziva *ukupni rashodi za DTN kao % BDP*; iz objašnjenja je jasno da se odnosi na rashode koji uključuju i usluge DTN socijalne zaštite (kategorija H.C.R. 1 u sistemu zdravstvenih računa), ali ne i novčana davanja.

³³ Jedinični troškovi, troškovi po korisniku (domaćinstvu), za jedan sat pružene usluge predstavljaju odnos ukupnih godišnjih tekućih rashoda i ukupnog broja sati godišnjeg pružanja usluge svim korisnicima (domaćinstvima) u jednoj JLS.

2. Colombo, F. Llana-Nozal, A., Mercier, J., Tjadenset, F. (2011): Help Wanted? Providing and Paying for Long-Term Care, OECD Health Policy Studies, OECD Publishing. Preuzeto sa: [dx.doi.org/10.1787/9789264097759-en](https://doi.org/10.1787/9789264097759-en).
3. European Commission (2012): The 2012 Ageing Report - Economic and budgetary projections for the 27 EU Member States (2010-2060). European Economy 2/2012. Preuzeto sa: ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-2_en.pdf.
4. Indicators Sub-Group of Social Protection Committee (2015): Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion. Report.
5. Matković, G., Mijatović, B., Stanić, K. (2014): Novčana davanja za decu i porodice sa decom u Srbiji – analiza i preporuke, UNICEF/CSP/CLDS, Beograd.
6. Matković, G., Stanić, K. (2013): Socijalna zaštita u starosti: dugotrajna nega i socijalne penzije, FEFA/CSP/SIPRU, Beograd.
7. RZS (2009): SILC – Anketa o prihodima i uslovima života – uzorak. „Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 104/2009. Preuzeto sa: www.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/Apd/Upitik%20za%20lice.pdf.
8. Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (2016): Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava u Republici Srbiji. Preuzeto sa: socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/12/Mapiranje-usluga-socijalne-zastite.pdf.
9. World Bank (2017): ASPIRE – The Atlas of Social Protection - Indicators of Resilience and Equity – Data Sources and Methodology. Preuzeto sa: datatopics.worldbank.org/aspire/documentation.

Kontekstualni indikator

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Samoprocena ograničenja u obavljanju svakodnevnih aktivnosti	EU Portfolio: ZDN–S, cilj dostupnost nege (HC–S1)	Udeo lica koja procenjuju da se suočavaju sa ograničenjima ili sa velikim ograničenjima u obavljanju svakodnevnih aktivnosti	Pol Starost (18-44; 45-54; 55-64; 65+; 75+; 18-64) Kvintili dohotka	SILC

Program: Novčana davanja i naknade za pomoć i negu drugog lica

Indikator i dimenzija		Tip indikator	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Obuhvat – stopa obuhvata Dimenzija: <i>Veličina programa</i>	NS	Udeo korisnika davanja i naknade za negu i pomoć drugog lica u ukupnom broju stanovnika u datoj godini	Pol Velike starosne grupe (0-17, 18-25, 26-64, 65-74, 75+) Region, JLS (u popisnim godinama)	Administrativni podaci MRZBSP i PIO fond, podaci RZS
2.	Distribucija korisnika prema kvintilima (dohotka) Dimenzija: <i>Ravnomernost distribucije sredstava</i>	NS	Udeo korisnika naknade i davanja koji pripadaju određenom kvintilu u ukupnom broju korisnika (%)	Kvintili (I, II, III, IV, V)	SILC

3.	Rashodi Dimenzija: <i>obim intervencije</i>	Input za EU indikator: <i>Projekcija javnih rashoda za DTN kao % BDP</i> Portfolio: ZDN–P, cilj održivost (HC P14)	Ukupni godišnji javni rashodi (RSD, % BDP, % budžeta, PPS <i>per capita</i>) u datoj godini i projekcija do 2060. godine	Velike starosne grupe (0-17, 18-25, 26-64, 65-74, 75+) Vrsta prava (dodatak, uvećani dodatak, naknada) Regioni i JLS	Administrativni podaci MRZBSP i RZS, Ministarstvo finansija
4.	Distribucija davanja prema kvintilima (dohotka) Dimenzija: <i>Ravnomernost distribucije sredstava</i>	NS	Udeo sredstava koja se dodeljuju korisnicima koji pripadaju određenom kvintilu (dohotka) u ukupnim rashodima	Kvintili (I, II, III, IV, V)	SILC
5.	Adekvatnost - odnos uvećanog dodatka i minimalne zarade	NS	Odnos prosečnog mesečnog iznosa uvećanog dodatka po korisniku u datoj godini i prosečne minimalne zarade (bruto) u datoj godini		Administrativni podaci MRZBS, podaci RZS

Program: Domski i porodični smeštaj za stare i OSI

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	<p>Dostupnost i obuhvat</p> <p><i>Dostupnost domskog smeštaja za stare</i></p>	NS	Udeo starih (65+) korisnika domskog smeštaja (u javnoj i privatnoj svojini) u ukupnom broju starih (65+)	Pol Starost (65-74, 75-80, 80+) Vrsta svojine (privatna, javna) Region, JLS	Administrativni podaci MRZBSP i RZS (popis i procene stanovništva) RZSZ
2.	<p><i>Obuhvat odraslih domskim smeštajem</i></p>	NS	Broj odraslih sa invaliditetom (26-64) korisnika domskog smeštaja na 100.000 stanovnika (26-64)	Pol Region, JLS	Administrativni podaci MRZBSP i RZS
3.	<p><i>Dostupnost porodičnog smeštaja za stare i odrasle</i></p>	NS	Broj odraslih sa invaliditetom (25-64) i starih korisnika porodičnog smeštaja na 100.000 stanovnika (25+)	Pol Starost (26-64, 65-74, 75+) Region, JLS	Administrativni podaci MRZBS i RZS (popis i procene stanovništva)
4.	<p>Rashodi</p> <p><i>Javni rashodi za smeštaj starih i odraslih</i></p> <p>Dimenzija: <i>Obim intervencije</i></p>	<p>Input za EU indikator</p> <p>Portfolio: ZDN–P, cilj održivost (HC–P12) i Portfolio: ZDN–P, cilj održivost</p>	Javni rashodi za smeštaj starih i odraslih (RSD, rashodi po korisniku, % BDP)	Pol Starost (26-64, 65-74, 75+) Tip smeštaja (domski, porodični)	Administrativni podaci MRZBSP, Ministarstvo finansija

		(HC P14)			
5.	Kvalitet <i>Ispunjenost minimalnih standarda</i>	NS	Udeo korisnika smeštenih u ustanove koje poseduju licencu na period od šest godina u ukupnom broju korisnika	Starost korisnika Privatne i javne Region, JLS	MRZBSP (Republički zavod za socijalnu zaštitu)
6.	<i>Kvalitet života</i>	NS	Udeo korisnika u ustanovama u kojima je sprovedena anketa o zadovoljstvu korisnika u ukupnom broju korisnika u datoj godini (%) Udeo korisnika koji su zadovoljni pruženim uslugama u ukupnom broju anketiranih korisnika u datoj godini	Starost	
7.	<i>Kontrolni mehanizmi</i>	NS	Udeo korisnika u ustanovama u kojima je obavljen inspekcijski i stručni nadzor u toku godine u ukupnom broju korisnika	Tip ustanove Stručni i inspekcijski nadzor	
8.	<i>Izloženost nasilju</i>	NS	Udeo korisnika domskog i porodičnog smeštaja koji su izloženi nasilju u datoj godini (%)	Pol Starost Vrsta smeštaja (domski, porodični)	CSPU i Izveštaji RZSZ

Program: Pomoć u kući za stare (65+)

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	<p>Dostupnost</p> <p><i>Dostupnost pomoći u kući za stare</i></p>	NS	Udeo starih (65+) korisnika usluge pomoć u kući u ukupnom broju starih (65+) (%)	Pol Starost (65-74, 75+) Urbano ruralno Region, JLS	Mapiranje RZSZ
2.	<p>Rashodi</p> <p>Dimenzija: <i>Obim intervencije</i></p> <p>Dimenzija: <i>Efikasnost</i></p>	<p>Input za EU indikatore</p> <p>Portfolio: ZDN–P, cilj održivost (HC–P12)</p> <p>i</p> <p>Portfolio: ZDN–P, cilj održivost (HC P14)</p>	<p>Javni rashodi za uslugu pomoć u kući u datoj godini (RSD, % BDP)</p> <p>Udeo javnih rashoda za uslugu pomoć u kući u pojedinim JLS u odnosu na rashode lokalnih budžeta u datoj godini (%)</p> <p>Javni rashodi za uslugu u datoj JLS po stanovniku u datoj godini (RSD)</p> <p>Jedinični troškovi po satu pružene usluge u datoj godini (RSD)</p>	<p>JLS</p> <p>JLS</p> <p>JLS</p>	Mapiranje RZSZ

3.	Kvalitet	NS	Udeo korisnika koji koriste uslugu pružaoca koji poseduje licencu na period od šest godina u ukupnom broju korisnika usluge	JLS	Mapiranje RZSZ
			Udeo korisnika koji su učestvovali u istraživanju zadovoljstva korisnika u ukupnom broju korisnika u datoj godini (%)	JLS	
			Udeo korisnika koji su zadovoljni pruženim uslugama u ukupnom broju anketiranih korisnika u datoj godini	JLS	
			Udeo korisnika kojima uslugu pružaju obučeni neposredni pružaoci usluge (sa sertifikatom po završenoj obuci po nekom od akreditovanih programa) u ukupnom broju korisnika usluge	JLS	

XI. Penzijski indikatori

Predložena lista penzijskih indikatora je kombinacija penzijskog portfolija EU indikatora socijalne isključenosti, koji se u najvećoj meri oslanja na EU-SILC kao izvor, i nacionalno specifičnih indikatora, koji se u najvećoj meri baziraju na administrativnim podacima PIO fonda. Uopšteno, penzijske indikatore možemo definisati kao one koji oslikavaju dizajn sistema i one koji prikazuju stvarne ishode. Kada su u pitanju dimenzije koje mere, kao i u slučaju EU indikatora, one reflektuju adekvatnost i finansijsku održivost penzija kao najvažnije ciljeve penzijske politike, definisane i otvorenim metodom koordinacije (Stanić, 2010).

Adekvatnost je osnovni cilj penzijske politike i odnosi se pre svega na ujednačavanje potrošnje tokom životnog ciklusa, tj. obezbeđenje relativnog životnog standarda u starosti, ali i na prevenciju siromaštva starih, tj. obezbeđenje apsolutnog životnog standarda (Stanić, 2012; Holzman i Hinz, 2005). Shodno tome, i penzijski indikatori koji mere dimenziju adekvatnosti mogu da se podele na: a) indikatore prevencije/smanjenja siromaštva b) indikatore održanja životnog standarda. Takođe, možemo analizirati položaj starih u određenom društvu, gde penzijski sistem igra veoma važnu, ali ne i jedinu ulogu, a možemo i da se fokusiramo na analizu adekvatnosti isključivo penzijskih prihoda, pri čemu je važno analizirati i obuhvat penzijskim sistemom.

Kada govorimo o merenju **prevencije/smanjenja siromaštva**, uobičajene dileme su generalno vezane za merenje siromaštva (koncept merenja siromaštva, način merenja i slično). Ovde su predložena oba koncepta siromaštva – relativno siromaštvo putem indikatora *stopa rizika siromaštva starih lica i penzionera* kao osnovnog indikatora EU, i *stopa siromaštva starih lica i penzionera* po apsolutnom konceptu, mereno potrošnjom iz APD, kao nacionalno specifičnog indikatora. On je predložen imajući u vidu značajan broj stanovnika Srbije ne može da zadovolji ni osnovne potrebe, pa ga je potrebno pratiti kao komplementaran stopi rizika siromaštva. U cilju merenja indikatora adekvatnosti penzijskih prihoda predloženo je i praćenje iznosa minimalne penzije u odnosu na odgovarajuće linije siromaštva.

Za merenje **adekvatnosti održanja životnog standarda** najčešće korišćen indikator u Srbiji je *prosečna penzija* iz sva tri tipa osiguranja (zaposleni koji uključuju i vojsku, samostalci i poljoprivrednici) i za sve tipove penzija (porodična, starosna i invalidska), koji se stavlja u odnos sa prosečnom zaradom. Ovaj agregatni/makro indikator nam prikazuje kakav je prosečan životni standard penzionera u odnosu na životni standard prosečnog radnika, pod pretpostavkom da su plate i penzije njihov glavni izvor prihoda. Međutim, kada se penzija posmatra za sva tri osiguranja i za sve tipove penzija ukupno, on nije sasvim informativan – pre svega zbog specifičnosti poljoprivredne

penzije i činjenice da nju nema mnogo smisla porediti sa životnim standardom zaposlenih radnika, već bi više imalo smisla staviti je u odnos sa životnim standardom aktivnih poljoprivrednika. Stoga ovaj indikator treba dezagregirati i posmatrati odvojeno za poljoprivrednike, a u okviru zaposlenih/samostalaca i odvojeno po tipu penzija.

Agregatna stopa zamene je EU indikator socijalne uključenosti u okviru penzijskog portfolija koji se redovno prati i računa iz EU-SILC. Definiše se kao odnos između medijane pojedinačnih bruto penzija za starosnu grupu od 65 do 74 godine i medijane pojedinačnih bruto zarada za starosnu grupu od 50 do 59 godina, ne uzimajući u obzir druga socijalna davanja.

Tipičan indikator dizajna penzijskog sistema koji meri mogućnost održanja relativnog životnog standarda je *hipotetička stopa zamene*. „Teorijske stope zamene izrađene su u cilju merenja stepena u kome penzijski sistemi omogućavaju radnicima da zadrže raniji životni standard prilikom penzionisanja“ (EC-ISG, 2006). Ovo je veoma široko upotrebljavan indikator penzijskog sistema koji omogućuje i međunarodna poređenja. Neki autori ga pak kritikuju; Greh (Grech, 2013, p.19) ističe da je u pitanju indikator „jedne vremenske tačke“ koji ne uzima u obzir dužinu primanja penzije, niti način usklađivanja penzije. Slično, Čibalski (Chybalski, 2012) tvrdi da je merenje adekvatnosti putem stope zamene jednodimenzionalni pristup. I pored osnovanih kritika, ovaj indikator oslikava dizajn sistema i komplementaran je drugim indikatorima. Predloženo je praćenje sadašnje hipotetičke stope zamene po EC-ISG metodologiji, što je odnos penzije hipotetičkog radnika sa 40 godina radnog staža i konstantnim prosečnim primanjima u odnosu na prethodnu neto zaradu (prosečna neto zarada u Republici Srbiji u prethodnoj godini preračunata u cene iz tekuće godine).

Što se tiče indikatora *finansijske održivosti* penzijskih sistema, EU portfolio nije sasvim relevantan za Srbiju³⁴. S druge strane, deficit PIO fonda, koji je kod nas najčešće korišćen indikator, jeste neadekvatan i često pogrešno interpretiran (Matković, 2010; Bajec i Stanić, 2005; Stanić, 2010). Ipak, varijanta ovog indikatora – *deficit penzijskog sistema* – predložena je kao adekvatnija verzija, a imajući u vidu da bi se deficit i dalje analizirao u javnosti. Ovaj indikator stavlja u odnos prihode penzijskog sistema, a to su doprinosi PIO³⁵ i transfere iz budžeta po pravima (posebni propisi i za dopunu do minimalne penzije), sa rashodima za neto penzije. Kada je u pitanju indikator *neto rashod za penzije* važno je pridržavati se ESSPROS uputstva prema kome se računaju samo neto penzije, bez doprinosa za zdravstvo i drugih rashoda PIO fonda.

³⁴ Od četiri primarna indikatora dva su zasnovana na Eurostat-LFS, koji nije kompatibilan sa Anketom o radnoj snazi u Srbiji. Takođe, visok nivo „sive ekonomije“ u Srbiji po Anketi o radnoj snazi – zaposlenost nije adekvatan pokazatelj održivosti penzijskog sistema, barem ne u kratkom i srednjem roku.

³⁵ Ovo pod pretpostavkom da su doprinosi PIO namenjeni isključivo za finansiranje penzija, a što je u skladu sa visionom stope doprinosa iz koje, iako je podignuta na 26%, nije realno finansiranje i zdravstvenog osiguranja od 12,3% i finansiranje i naknade za pomoć i negu drugog lica, Takođe, praksa mnogih zemalja ukazuje na finansiranje zdravstva i davanja za pomoć i negu iz budžeta ili posebnih doprinosa.

Na kraju, indikatori **broja penzionera i obuhvata** uključuju broj i strukturu penzionera, kako po osnovu osiguranja, tako i po tipu penzija, i pokrivenost starih lica penzijom. Indikator pokrivenosti penzijama je implicitno uključen u analizu adekvatnosti životnog standarda starih lica, ali je ove indikatore veoma važno analizirati kada se fokusiramo na penzijske prihode.

Literatura – penzijski indikatori

1. Bajec, J. & Stanić, K. (2005). „Koliko je stvarno deficit penzionog sistema u Srbiji?“. Kvartalni monitor ekonomskih trendova i politika u Srbiji, 1, 58-64. Beograd: FREN.
2. Chybalski, F. (2012). *Measuring the multidimensional adequacy of pension systems in European countries*.
3. EUROPEAN COMMISSION. (2006). *Current and prospective theoretical pension replacement rates – Report by the Indicators Sub-group (ISG) of the Social Protection Committee (SPC)*.
4. European Commission (DG EMPL) and Social Protection Committee. (2015). *The 2015 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU*. Volume I. European Commission. Luxembourg: Publishing Office of the European Union.
5. European Union. (2014). *2014 Social Protection Performance Monitor (SPPM) dashboard results*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
6. EUROSTAT. (2012). *ESSPROS Manual 2012*, Luxembourg 2012.
7. Grech, A. G. (2013). *How best to measure pension adequacy?*
8. Holzmann, R. and Hinz, R. (2005). *Old-Age Income Support in the 21st Century: An International Perspective on Pension Systems and Reform*. Washington DC: World Bank.
9. Matković, G. (2010). „Najčešće zablude o penzijskom sistemu u Srbiji“ u: Institucionalne reforme u 2009. godini. Beograd: Centar za liberalno-demokratske studije.
10. SPC-ISG. (2015). „Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion“. *Report by the Indicators Sub-Group (ISG) of the Social Protection Committee*.
11. Stanić, K. (2010). *Penzijski sistem u Srbiji – dizajn, karakteristike i preporuke*. Beograd: CLDS i USAID.
12. Stanić, K. (2012). *Pension system design and its effect on saving*. PhD thesis, University of Nottingham.

Penzijski indikatori

Naziv indikatora i dimenzija		Tip/poreklo indikatora	Definicija	Dezagregacija	Primarni izvor podataka (vremenski okvir)
1.	Neto stopa zamene (%) <i>Dimenzija: dizajn sistema</i>	SPC–ISG izveštaji	Stopa zamene se računa kao odnos penzije hipotetičkog radnika sa 40 godina radnog staža i konstantnim prosečnim primanjima u odnosu na prethodnu neto zaradu (prosečna neto zarada u Republici u prethodnoj godini preračunata u cene iz tekuće godine)	n.a.	PIO fond za vrednost opšteg boda i RZS (ili Centralni registar) za prosečnu zaradu u Republici (prosek godine)
2.	Pokrivenost starijeg stanovništva penzijama (%) <i>Dimenzija: Broj penzionera i obuhvat</i>	Nacionalno specifičan	Penzioneri stariji od zakonske starosne granice u odnosu na stanovništvo starije od zakonske starosne granice	Pol Starosne grupe 65+, 75+, 80+	PIO fond/izveštaj OS–5) i RZS (demografske procene po polu i starosnim grupama)SILC
3.	Broj i struktura penzionera <i>Dimenzija: Broj penzionera i obuhvat</i>	Nacionalno specifičan	Ukupan broj penzionera i struktura prema tipu penzije (starosna, invalidska, porodična, beneficirane penzije/po posebnim propisima), učešće korisnika minimalne penzije, učešće korisnika sa stažom 40+	Tip osiguranja (zaposleni/samozaposleni, poljoprivrednici)	PIO fond (kraj godine, prosek godine)

4.	Stopa rizika siromaštva za starija lica 65+ <i>Dimenzija: Adekvatnost prihoda starih (apsolutni životni standard)</i>	Adekvatne penzije – Primarni EU indikator SDG 1 - 1.2.1	Pojedinci 65+ čiji je dohodak niži od praga siromaštva (60% medijane ekvivalentnog nacionalnog dohotka) u odnosu na ukupan broj lica 65+	Pol, Tip domaćinstva, starosne grupe (65+,75+,80+)	RZS (EU-SILC)
5.	Stopa siromaštva starih <i>Dimenzija: Adekvatnost prihoda starih (apsolutni životni standard)</i>	Nacionalno specifičan SDG 1 - 1.2.1	Apsolutno siromaštvo po potrošnji - Udeo starih čija je potrošnja niža od linije apsolutnog siromaštva u ukupnom starom stanovništvu, pa ne mogu da zadovolje osnovne potrebe.	Pol, starosne grupe (65+,75+), tip domaćinstva	APD (godišnje)
6.	Stopa siromaštva penzionera <i>Dimenzija: Adekvatnost penzijskih prihoda (apsolutni životni standard)</i>	Adekvatne penzije Nacionalno specifičan SDG 1 - 1.2.1	Apsolutno siromaštvo po potrošnji - Udeo penzionera čija je potrošnja niža od linije apsolutnog siromaštva u ukupnom broju penzionera, pa ne mogu da zadovolje osnovne potrebe.	Pol, starosne grupe (65+,75+)	APD
7.	Stopa rizika siromaštva penzionera <i>Dimenzija: Adekvatnost penzijskih prihoda (apsolutni životni standard)</i>	Adekvatne penzije SDG 1 - 1.2.1 Sekundarni EU indikator	Stopa rizika siromaštva za one čiji je glavni status „pensionisan” Udeo penzionera čiji su prihodi ispod praga rizika siromaštva (60% medijane ekvivalentnog nacionalnog dohotka) u ukupnom broju penzionera	Pol, starosne grupe (65+,75+,80+)	RZS (EU-SILC)
8.	Minimalna penzija <i>Dimenzija: Adekvatnost penzijskih prihoda (apsolutni životni standard)</i>	Nacionalno specifičan	Najniža penzija starosna/invalidska penzija i najniža porodična penzija (70% minimalne starosne/invalidske) u RSD, odnosu na prag apsolutne linije siromaštva i relativne linije siromaštva (u %)	Poljoprivrednici i ostali (zaposleni i samozaposleni)	PIO fond, RZS

9.	Prosečna penzija <i>Dimenzija: Adekvatnost penzijskih prihoda (relativni životni standard)</i>	Nacionalno specifičan (Benefit ratio, Aging report)	Prosečna penzija (RSD, u odnosu na prosečnu zaradu, PPS) – ukupno i po tipu penzije (starosna, invalidska, porodična)	Vrste osiguranja (zaposleni/samozaposleni i, poljoprivrednici) ukrštene sa tipom penzije (porodična, starosna, invalidska)	PIO fond (mesečno, godišnje)
10.	Agregatna stopa zamene <i>Dimenzija: Adekvatnost penzijskih prihoda (relativni životni standard)</i>	Adekvatne penzije – Primarni EU indikator Dashboard indikator	Odnos između medijane pojedinačnih bruto penzija za starosnu grupu od 65 do 74 godine i medijane pojedinačnih bruto zarada za starosnu grupu od 50 do 59 godina, ne uzimajući u obzir druga socijalna davanja	Pol	RZS (EU-SILC) godišnje
11.	Neto rashod za penzije <i>Dimenzija: Finansijska održivost</i>	Održive penzije – Primarni EU–NAT indikator	Rashodi za penzije predstavljaju zbir sedam različitih kategorija naknada, kao što je definisano u ESSPROS Manual 1996: invalidske penzije; prevremene penzije – iz razloga smanjene sposobnosti za rad; po osnovu staža; zbog razloga na tržištu rada; starosne penzije; delimične penzije; porodične penzije (% BDP, % konsolidovane državne potrošnje, PPS <i>per capita</i>)	Po funkcijama (vrste penzija) – invalidske, starosne, porodične	Eurostat – ESPROS Finansijski izveštaji PIO fonda, MFIN
12.	Odnos broja penzionera i osiguranika <i>Dimenzija: Finansijska održivost</i>	Nacionalno specifičan	Broj penzionera (osiguranje zaposlenih i samostalaca) u odnosu na broj zaposlenih i samozaposlenih; u broj zaposlenih/samozaposlenih uključiti i zaposlene po osnovu ugovora, kao i zaposlene u MUP-u i vojsci	Zaposleni/samozaposleni poljoprivrednici	PIO fond, RZS/Centralni registar

13.	Deficit penzijskog sistema <i>Dimenzija: Finansijska održivost</i>	Nacionalno specifičan	Prihodi penzijskog sistema (doprinosi PIO + transferi iz budžeta za prava ostvarena po posebnim propisima + transfer iz budžeta za pokriće razlike do najnižeg iznosa penzije) – rashodi za neto penzije (% BDP, % neto rashoda za penzije)		Kalkulacija na osnovu finansijskog izveštaja PIO fonda
14.	Prosečan staž korisnika penzije <i>Dimenzija: Finansijska održivost</i>	Nacionalno specifičan	Prosečan staž i staž zatečenih korisnika i onih koji su pravo ostvarili u toj godini	Vrste penzije, za minimalnu starosnu penziju, Pol	

XII. Socijalna i dečija zaštita

Novčana davanja i naknade

Socijalna i dečija zaštita u Srbiji je definisana Zakonom o socijalnoj zaštiti i Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom. Od novčanih naknada i davanja iz ove oblasti u tekstu koji sledi nije analiziran jedino dodatak za negu i pomoć drugog lica koji je uključen među indikatore u oblasti dugotrajne nege. Za preostale programe formulisani su indikatori učinka programa, kao i obima intervencije. Indikatori učinka³⁶ omogućavaju ocenu pojedinih karakteristika i kvaliteta programa, a posebno targetiranost (horizontalne i vertikalne efikasnosti) i adekvatnost transfera. Za tumačenje i razumevanje indikatora neophodno je da se prati i **trend** – kretanje vrednosti indikatora tokom vremena (Indicators Sub-Group of Social Protection Committee, 2015, p. 8).

Obuhvat je važna mera kvaliteta i učinka svakog programa. Za sagledavanje **opšte stope obuhvata** relevantno je stavljanje u odnos broja korisnika i ukupne populacije ili odgovarajućeg dela populacije (na primer deca i mladi, broj živorođene dece...).

Za programe koji su usmereni na siromašne i dodeljuju se uz proveru materijalnog stanja najvažniji indikator je **stopa obuhvata siromašnih programom (NSP ili dečijeg dodatka)**. Obuhvat siromašnih omogućava da se oceni horizontalna efikasnost navedenih programa. Na osnovu ovog indikatora se zapravo odgovara na pitanje da li pomoć dobijaju svi oni kojima je potrebna ili ima propusta u obuhvatu, a analizira se neefikasnost u vidu *greške isključenosti* kao važan element za ocenu targetiranosti (Atkinson, 1995, p. 30)(Bar, 2013, p. 269).

Stopa obuhvata korisnika iz romskih naselja omogućava sagledavanje etničke dimenzije kvaliteta pojedinih programa. Imajući u vidu da najugroženiji deo romske populacija živi u tzv. romskim, nestandardnim naseljima, do sada su se najpouzdaniji indikatori koji su osvetljavali etničku dimenziju dobijali na osnovu MICS istraživanja (Statistical Office of the Republic of Serbia and UNICEF, 2014).

Dokumentima EU je predviđeno da se obuhvat socijalnim davanjima razvije kao indikator socijalne inkluzije u neposrednoj budućnosti (Indicators Sub-Group of Social Protection Committee, 2015, p. 73) (Indicators Sub-group of Social Protection Committee, 2016, p. 3).

Distribucija korisnika i sredstava prema kvartilima potrošnje (dohotka) (indikatori 2 i 4) omogućava procenu vertikalne efikasnosti kao drugog važnog elementa targetiranosti u programima

³⁶ Pokazatelji su definisani delimično po uzoru na ASPIRE indikatore Svetske banke
<http://datatopics.worldbank.org/aspire/documentation>

koji se dodeljuju uz proveru materijalnog stanja. Pomoć bi trebalo da se dodeljuje samo onima kojima je potrebna, a sredstva ne bi smela da „cure“ i da se troše na boljestojeće (Atkinson, 1995, p. 30) (Bar, 2013, p. 269). Za programe koji nisu usmereni na siromašne pomoću ovih indikatora se ocenjuje da li su dizajnirani na način da se sredstva kroz budžet u većoj meri dodeljuju boljestojećima, siromašnima ili ravnomerno duž dohodovnog spektra.

Adekvatnost novčanih transfera se različito definiše u zavisnosti od tipa transfera. U programima koji su usmereni na najsiromašnije adekvatnost treba da odgovori na pitanje da li su iznosi pomoći dovoljni za izvlačenje iz siromaštva i da li su, s druge strane, toliko visoki da predstavljaju prepreku za prihvatanje plaćenog zaposlenja. U programima naknade zarade adekvatnost se ocenjuje stavljanjem u odnos naknade sa dohotkom koji transfer treba da zameni (stopa zamene).

Kao indikator adekvatnosti Evropska unija je definisala indikator ***neto dohodak korisnika NSP u odnosu na prag rizika siromaštva za tri tipa domaćinstva u kojima su svi članovi nezaposleni***. Tipovi domaćinstava su: (1) jednočlano, (2) jednoroditeljsko domaćinstvo sa dvoje dece i (3) dve odrasle osobe sa dvoje dece. Cilj ovog indikatora je da se proceni da li je davanje dovoljno da omogući izlazak iz rizika siromaštva. Ako je važno da se sagleda da li je davanje dovoljno da omogući izlazak iz siromaštva, potrebno je da se prati i nacionalno specifični indikator ***odnos NSP i praga (apsolutnog) siromaštva***, takođe za različite tipove domaćinstva. U programu dečijeg dodatka procenu adekvatnosti omogućava stavljanje u odnos iznosa dečijeg dodatka sa odgovarajućim delom praga (rizika) siromaštva koji se odnosi na decu.

Sagledavanje adekvatnosti u kontekstu smanjene motivacije za prihvatanje zaposlenja pre svega je relevantno u kontekstu programa novčane socijalne pomoći, što je i cilj indikatora ***odnos NSP i minimalne zarade za navedena tri tipa domaćinstva***.

Na kraju treba ukazati na određena ograničenja kada su u pitanju do sada analizirani indikatori. Pre svega, informaciona baza MRBSP zahteva nadogradnju i promenu postojećeg softvera, odnosno formiranje analitičke baze. Drugo, naknade povodom rođenja deteta trenutno nisu deo informacionog sistema. Treće, u toku je izrada novog Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom, čija krajnja verzija može da utiče na formulaciju pojedinih indikatora. Najzad, indikatori koji treba da omoguće praćenje etničke dimenzije, odnosno položaj romske populacije zasnivaju se na podacima koji se prikupljaju isključivo kroz *Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece* (MICS³⁷) čija je održivost neizvesna.

³⁷ Globalni Multiple Indicator Cluster Survey je međunarodno istraživanje UNICEFA-a čiji je cilj prikupljanje uporedivih podataka o širokom spektru pokazatelja o položaju žena i dece.

Usluge socijalne zaštite

Usluge socijalne zaštite definisane su Zakonom o socijalnoj zaštiti; mogu se podeliti na više grupa usluga za čije su obezbeđenje nadležne ili JLS ili Republika. Jedan deo podataka o uslugama prikuplja i publikuje Republički zavod za socijalnu zaštitu kroz izveštaje o radu centara za socijalni rad³⁸.

Indikatori u oblasti usluga socijalne zaštite razvijani su u okviru više projekata. Republički zavod za socijalnu zaštitu (2010) je uz podršku UNICEFA razvio set primarnih i sekundarnih indikatora po korisničkim grupama (za decu i mlade, odrasle i stare, kao i u domenu neprenosivih usluga – CSR). Proces je bio konsultativne prirode i uključio je učesnike iz kruga donosilaca odluka i predstavnika institucija koje generišu i prikupljaju podatke.

U okviru projekta mapiranja usluga socijalne zaštite³⁹ predloženi su indikatori dostupnosti, efikasnosti i kvaliteta za dve najrasprostranjenije usluge socijalne zaštite na lokalnom nivou: pomoć u kući za stare i dnevni boravak za decu i mlade sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom (Matković & Stranjaković, 2016).

Oslanjajući se na ova dva izvora u tabeli je prikazan određeni broj izabranih indikatora dnevnih usluga u zajednici i usluga smeštaja za decu i mlade, imajući u vidu da su indikatori za stare najvećim delom svrstani u oblast dugotrajne nege.

Indikatori dostupnosti definisani su kao stope obuhvata, prikazujući odnos između korisničke grupe i opšte populacije. Dodatno, za usluge smeštaja je važno i da se prati nivo deinstitucionalizacije na osnovu količnika broja korisnika u domovima i u porodičnom smeštaju. Za usluge na lokalnom nivou, zbog razlika u kontinuitetu i modelima pružanja usluga, među indikatore su uključene i *specifične stope obuhvata* koje sagledavaju udeo ekvivalentnog, a ne stvarnog broja korisnika. Ekvivalentan broj korisnika se računa na osnovu pretpostavke o jednakom intenzitetu pružanja usluge svim korisnicima u svim JLS (za pomoć u kući po modelu pet dana nedeljno dva sata dnevno tokom 12 meseci u kontinuitetu, a za dnevni boravak osam sati dnevno)⁴⁰.

Indikatori obima intervencije su pre svega javni rashodi, posebno iskazani na nivou JLS u odnosu na lokalne budžete za dnevne usluge u zajednici.

³⁸ Videti na primer *Sintetizovani izveštaji o radu CSR i ustanova socijalne zaštite za 2015. godinu*

http://www.zavodsz.gov.rs/index.php?option=com_content&task=view&id=160&Itemid=157&lang=1250

³⁹ http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2013/11/mapiranje_usluga_socijalne_zastite_izvestaj.pdf

⁴⁰ Za sagledavanje dostupnosti relevantno je da se ima u vidu i kolika je opšta stopa obuhvata, jer je određena usluga dostupna iako je broj sati tokom kojih se usluga koristi mali. Međutim, poređenje JLS je smisleno jedino ako se umesto stvarnog sagledava ekvivalentan broj korisnika.

Za ocenu **efikasnosti** od značaja je i sagledavanje jediničnih troškova. Jedinični troškovi, troškovi po korisniku (domaćinstvu), za jedan sat pružene usluge predstavljaju odnos ukupnih godišnjih tekućih rashoda i ukupnog broja sati godišnjeg pružanja usluge svim korisnicima (domaćinstvima) u jednoj JLS.

Sa ciljem sagledavanja **kvaliteta** izdvojeni su indikatori koji prikazuju stepen ispunjenosti minimalnih standarda i istraživanje zadovoljstva korisnika. Dodatno, kao aproksimativni indikator kvaliteta domskog smeštaja za decu i mlade sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom potrebno je da se na srednji rok prati i koliko je starijih lica smešteno u ove ustanove, a za svu decu na smeštaju i uključenost u obrazovni proces.

Najzad, uključena su i dva osnovna indikatora koji treba da omoguće sagledavanje rasprostranjenosti usluga socijalne zaštite u mandatu JLS: udeo JLS koje pružaju usluge na lokalnom nivou (po grupama usluga i po korisničkim grupama) i ukupni javni rashodi za ove namene. Posebno je predviđeno da se prati i udeo JLS koje pružaju usluge intenzivne podrške porodici, imajući u vidu značaj jačanja bioloških porodica u kojima postoji rizik od izmeštanja dece.

Literatura – socijalna i dečija zaštita

1. Atkinson, A. (1995). On Targeting Social Security: Theory and Western Experience with Family Benefits. In D. Walle, & K. Nead. *Public Spending and the Poor*. Washington, DC: John Hopkins University Press.
2. Bar, N. (2013). *Ekonomija države blagostanja*. Beograd: Fakultet za ekonomiju, finansije i administraciju.
3. Centar za liberalno–demokratske studije. (2013). *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i Centar za socijalnu politiku.
4. Indicators Sub-group of Social Protection Committee. (2016). *2016 ISG Work Programme*.
5. Indicators Sub-Group of Social Protection Committee. (2015). *Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
6. Matković, G. & Stranjaković, M. (2016). *Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava*. Beograd: Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva i Centar za socijalnu politiku.
7. Republički zavod za socijalnu zaštitu. (2010). Izveštaj o realizaciji projekta: Obezbeđivanje tehničke podrške u razvijanju indikatora socijalne zaštite.

8. Statistical Office of the Republic of Serbia & UNICEF. (2014). *Serbia Multiple Indicator Cluster Survey and Serbia Roma Settlements Multiple Indicator Cluster Survey, 2014*, Final Reports. Belgrade, Serbia: Statistical Office of the Republic of Serbia and UNICEF.

Novčana davanja i naknade

Program: Novčana socijalna pomoć (NSP)					
Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Obuhvat – stope obuhvata	NS SDG1 – 1.3.1	Prosečan mesečni broj pojedinaca u domaćinstvima korisnicima NSP u datoj godini u odnosu na ukupan broj stanovnika	Pol Velike starosne grupe (0-17, 18-64, 65+) prema podacima prvog u mesecu Region, JLS	Administrativni podaci MRZBSP, procene stanovništva RZS
	Opšta stopa obuhvata <i>Dimenzija: Veličina programa</i>		Prosečan mesečni broj domaćinstava korisnika NSP u datoj godini u odnosu na ukupan broj domaćinstava	Tip domaćinstva (sa decom i bez dece) Region, JLS	Administrativni podaci MRZBSP, popis RZS
2.	Stopa obuhvata siromašnih	NS SDG1 – 1.3.1	Udeo broja pojedinaca korisnika NSP u ukupnom broju siromašnih (po definiciji apsolutnog, relativnog siromaštva i izrazite MD)		Administrativni podaci MRZBSP, SILC, APD
	<i>Dimenzija: Horizontalna efikasnost, targetiranost (greška isključenosti)</i>		Udeo broja pojedinaca korisnika NSP u najsiromašnijem kvintilu po potrošnji u ukupnom broju pojedinaca u tom kvintilu		RZS, APD
3.	Stopa obuhvata romske populacije <i>Dimenzija: Etnička</i>	NS SDG1 – 1.3.1	Udeo broja pojedinaca i domaćinstava korisnika NSP iz romskih naselja u ukupnom broju pojedinaca i domaćinstava iz romskih naselja		UNICEF, MICS

4.	Distribucija korisnika prema kvintilima (dohotka i potrošnje) <i>Dimenzija:</i> <i>Vertikalna efikasnost,</i> <i>targetiranost</i> <i>(greška uključenosti)</i>	NS SDG1 – 1.3.1	Udeo korisnika NSP u određenom kvintilu (po dohotku i po potrošnji) u ukupnom broju korisnika NSP	Kvintili (I, II, III, IV, V)	SILC, APD
5.	Rashodi <i>Dimenzija: obim intervencije</i>	NS	Ukupni godišnji rashodi (RSD, % BDP, % budžeta, PPS <i>per capita</i>)	Velike starosne grupe (0-17, 18-64, 65+) prema podacima prvog u mesecu Tip domaćinstva (bez dece i sa decom) Visina prava (osnovno i uvećano) Regioni i JLS	Administrativni podaci MRZBSP i RZS, Ministarstvo finansija
6.	Distribucija davanja prema kvintilima <i>Dimenzija:</i> <i>Vertikalna efikasnost,</i> <i>targetiranost (greška uključenosti)</i>	NS	Udeo NSP sredstava koja se dodeljuju korisnicima iz određenog kvintila (dohotka) u ukupnim NSP rashodima Udeo NSP sredstava koja se dodeljuju korisnicima iz najsiromašnijeg kvintila po potrošnji u ukupnim NSP rashodima	Kvintili (I, II, III, IV, V)	SILC, APD RZS, APD
7.	Adekvatnost Neto dohodak korisnika NSP u odnosu na prag rizika siromaštva za tri tipa domaćinstva u kojima su svi članovi nezaposleni	EU SP–K SI–K	Neto dohodak domaćinstava korisnika NSP koja ostvaruju primanja isključivo od NSP u odnosu na prag rizika siromaštva (%)	Tip domaćinstva (jednočlano domaćinstvo, jednoroditeljsko domaćinstvo sa dvoje dece i dve odrasle osobe sa dvoje dece) Visina prava (osnovni, uvećani)	Administrativni podaci MRZBSP, SILC

	<i>Dimenzija: Adekvatnost iznosa socijalne pomoći</i>				
8.	Neto dohodak korisnika NSP u odnosu na prag (apsolutnog) siromaštva za tri tipa domaćinstva u kojima su svi članovi nezaposleni <i>Dimenzija: Adekvatnost iznosa socijalne pomoći</i>	NS SDG1	Prosečni mesečni prihodi domaćinstava koja ostvaruju primanja isključivo od NSP u odnosu na prag (apsolutnog) siromaštva (%)	Tip domaćinstva (jednočlano domaćinstvo, jednoroditeljsko domaćinstvo sa dvoje dece i dve odrasle osobe sa dvoje dece) Visina prava (osnovni, uvećani)	Administrativni podaci MRZBSP i APD
9.	Odnos NSP i minimalne zarade za tri tipa domaćinstva <i>Dimenzija: Zamka neaktivnosti</i>	NS	Odnos prosečnog mesečnog iznosa NSP po domaćinstvu u datoj godini i prosečne minimalne zarade (neto i bruto) u datoj godini	Tip domaćinstva (jednočlano, jednoroditeljsko sa dvoje dece i dve odrasle osobe sa dvoje dece) Visina prava (osnovni, uvećani)	Administrativni podaci MRZBSP i podaci RZS

Program: Dečiji dodatak					
Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	<p>Obuhvat – stope obuhvata Opšta stopa obuhvata</p> <p><i>Dimenzija: Veličina programa</i></p>	NS SDG1 – 1.3.1	<p>Udeo dece i mladih koji primaju dečiji dodatak u ukupnom broju dece i mladih odgovarajuće starosti</p> <p>Udeo domaćinstava korisnika dečijeg dodatka u ukupnom broju porodica sa decom (0-25)</p>	<p>Pol Starost (0-6, 7-14, 15-17, 18+) Region, JLS</p> <p>Tip domaćinstva (jednoroditeljska sa 1, 2 i 3+ dece, dvoje odraslih sa 1, 2, 3+ dece, višegeneracijska sa decom)</p>	<p>Administrativni podaci MRZBSP i RZS</p> <p>Administrativni podaci MRZBSP i popis stanovništva</p>
2.	<p>Stopa obuhvata siromašnih</p> <p><i>Dimenzija: Horizontalna efikasnost, targetiranost, dostupnost (greška isključenosti)</i></p>	NS SDG1 – 1.3.1	<p>Udeo dece korisnika u ukupnom broju siromašne dece (po definiciji apsolutnog siromaštva, relativnog siromaštva i izrazite MD)</p> <p>Udeo dece korisnika dečijeg dodatka u najsiromašnijem kvintilu po potrošnji u ukupnom broju dece u tom kvintilu</p>	<p>Starost dece (0-6, 7-14, 15-17, 18-25)</p> <p>Starost dece (0-6, 7-14, 15-17)</p>	<p>Administrativni podaci MRZBSP, SILC, APD RZS, APD</p>
3.	<p>Stopa obuhvata romske populacije</p> <p><i>Dimenzija: Etnička</i></p>	NS SDG1 – 1.3.1	Udeo dece iz romskih naselja koja primaju dečiji dodatak u ukupnom broju dece iz romskih naselja	Starost (0-6, 7-14, 15-17)	MICS

4.	Distribucija korisnika prema kvintilima (dohotka i potrošnje) <i>Dimenzija: Vertikalna efikasnost, element targetiranosti (greška uključenosti)</i>	NS SDG1 – 1.3.1	Udeo broja korisnika dečijeg dodatka u određenom kvintilu u ukupnom broju korisnika dečijeg dodatka	Kvintili (I, II, III, IV, V)	SILC, APD
5.	Rashodi <i>Dimenzija: Obim intervencije</i>	NS	Ukupni godišnji rashodi za program (RSD, % BDP, % budžeta, PPS <i>per capita</i>)	Starost dece (0-6, 7-14, 15-17, 18-25), prema podacima prvog u mesecu Broj dece u domaćinstvu koja primaju dečiji dodatak (1, 2, 3, 4) Visina prava (osnovni i uvećani) Regioni i JLS	Administrativni podaci MRZBSP i RZS, Ministarstvo finansija
6.	Distribucija davanja prema kvintilima (dohotka i potrošnje) <i>Dimenzija: Vertikalna efikasnost, targetiranost (greška uključenosti)</i>	NS	Udeo sredstava koja se dodeljuju korisnicima iz određenog kvintila (dohotka ili potrošnje) u ukupnim rashodima za program dečijeg dodatka	Kvintili (I, II, III, IV, V)	APD, SILC

7.	Adekvatnost	NS	Prosečni mesečni iznos dečijeg dodatka po detetu u datoj godini u odnosu na odgovarajući deo praga rizika siromaštva	Starost dece (0-13, 14+)	Administrativni podaci MRZBSP, SILC
	Iznos dečijeg dodatka u odnosu na prag siromaštva Dimenzija: Adekvatnost iznosa dečijeg dodatka		Prosečni mesečni iznos dečijeg dodatka po detetu u datoj godini u odnosu na odgovarajući deo praga siromaštva	Starost dece (0-13, 14+)	Administrativni podaci MRZBSP, APD

Program: Roditeljski dodatak				
Indikator i dimenzija	Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1. Obuhvat – stopa obuhvata Opšta stopa obuhvata <i>Dimenzija: Horizontalna efikasnost (greška isključenosti)</i> Stopa obuhvata romske populacije Dimenzija: Etnička	NS	Udeo dece za koju je započeto ostvarivanje prava na roditeljski dodatak u datoj godini u ukupnom broju živorođene dece te godine Udeo dece iz romskih naselja koja su počela sa ostvarivanjem prava u datoj godini u ukupnom broju živorođene dece u romskim naseljima	Red rođenja (1,2,3,4)	Administrativni podaci MRZBSP, Vitalna statistika RZS MICS

2.	Rashodi Dimenzija: <i>Obim intervencije</i>	NS	Ukupan godišnji rashod (RSD, % BDP, % budžeta, PPS <i>per capita</i>)	Red rođenja (1, 2, 3, 4)	Administrativni podaci MRZBSP, RZS, Ministarstvo finansija
3.	Distribucija davanja prema kvintilima (dohotka i potrošnje)	NS	Udeo sredstava koja se dodeljuju korisnicima iz određenog kvintila (dohotka ili potrošnje) u ukupnim rashodima za program roditeljskog dodatka		APD i SILC

Program naknada povodom rođenja deteta					
Indikator i dimenzija	Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor	
1.	Obuhvat Stopa obuhvata <i>Dimenzija: Horizontalna efikasnost (greška isključenosti)</i>	NS	<p>Udeo dece koju su rodile majke korisnice prava na porodiljsko odsustvo u ukupnom broju živorođene dece u datoj godini</p> <p>Udeo dece čiji su roditelji korisnici prava na odsustvo koji koriste pravo kraće od 12 meseci u ukupnom broju živorođene dece u datoj godini</p>	<p>Red rođenja (1, 2, 3+)</p> <p>Red rođenja (1, 2, 3+)</p>	<p>Administrativni podaci MRZBSP, Vitalna statistika RZS</p> <p>Administrativni podaci MRZBSP, Vitalna statistika RZS</p>

2.	Rashodi <i>Dimenzija: Obim intervencije</i>	NS	Ukupan godišnji rashod (RSD), % BDP, % budžeta, PPS <i>per capita</i>	Vrsta naknade (porodiljsko odsustvo, odsustvo sa rada radi nege deteta i odsustvo sa rada radi posebne nege deteta)	Administrativni podaci MRZBSP, RZS, Ministarstvo finansija
3.	Adekvatnost – stopa zamene <i>Dimenzija: Adekvatnost iznosa</i>	NS	Odnos prosečne mesečne bruto naknade po korisniku zaposlenoj ženi i bruto prosečne mesečne zarade (žena) u datoj godini	Osnov ostvarivanja prava (zaposlenje, angažovanje po osnovu ugovora, poljoprivrednik, samostalac)	Administrativni podaci MRZBSP, RZS

Usluge socijalne zaštite za decu i mlade

Program: Usluge smeštaja za decu i mlade u mandatu Republike					
Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Dostupnost i obuhvat Stopa obuhvata dece uslugom domskog i porodičnog smeštaja <i>Dimenzija: Veličina programa</i>	NS	Broj dece (0-17) korisnika domskog i porodičnog smeštaja na 100.000 dece	Pol Uzrast (0-2, 3-6, 7-14, 15-17) Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom Vrsta smeštaja (domski, porodični) Region, JLS	Administrativni podaci MRZBSP i RZS (popis i procene stanovništva) RZSZ, CSR

2.	<p>Stopa deinstitucionalizacije</p> <p><i>Dimenzija: Adekvatnost usluge smeštaja</i></p>		<p>Broj dece i mladih (0-25) korisnika domskog smeštaja u odnosu na broj dece i mladih korisnika porodičnog smeštaja</p>	<p>Pol</p> <p>Starost (0-2, 3-6, 7-14, 15-17, 18-25)</p> <p>Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom</p> <p>Region, JLS</p>	<p>Administrativni podaci</p> <p>MRZBSP</p>
3.	<p>Rashodi</p> <p>Rashodi za smeštaj dece i mladih</p> <p><i>Dimenzija: Obim intervencije</i></p>	NS	<p>Javni rashodi za smeštaj dece i mladih (RSD, % BDP, PPS po korisniku)</p>	<p>Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom</p> <p>Vrsta smeštaja (domski, porodični)</p>	<p>Administrativni podaci</p> <p>MRZBSP, Ministarstvo finansija</p>
4.	<p>Kvalitet</p> <p><i>Ispunjenost minimalnih standarda</i></p>	NS	<p>Udeo dece i mladih korisnika u ustanovama koje poseduju licencu na period od šest godina u ukupnom broju dece i mladih korisnika domskog smeštaja (%)</p>	<p>Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom</p>	<p>MRZBSP</p>
5.	<p><i>Zadovoljstvo korisnika</i></p>	NS	<p>Udeo dece i mladih u ustanovama u kojima je sprovedena anketa o zadovoljstvu korisnika u datoj godini u ukupnom broju dece i mladih korisnika domskog smeštaja u datoj godini (%)</p> <p>Udeo dece i mladih korisnika koji su zadovoljni pruženim uslugama u ukupnom broju anketiranih korisnika (dece i mladih) u datoj godini (%)</p>	<p>Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom</p> <p>Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom</p>	<p>Izveštaj o radu ustanova za smeštaj RZSZ</p>

6.	<i>Adekvatnost ustanova</i>	NS	Udeo starijih od 25 godina u ustanovama za decu i mlade sa smetnjama u razvoju u datoj godini (%)		Administrativni podaci MRZBSP, izveštaji RZSZ
7.	<i>Obuhvat obrazovanjem dece i mladih na smeštaju</i>	NS	Udeo dece i mladih na smeštaju koji su uključeni u obrazovanje u datoj godini u ukupnom broju dece i mladih na smeštaju (%)	Pol Uzrast (osnovnoškolski, srednjoškolski) Vrsta smeštaja (domski, porodični) Redovno i specijalno obrazovanje Deca i mladi bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom	Izveštaji RZSZ

Program: Pomoć u kući za decu i mlade sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom (0-25)

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Dostupnost <i>Stope obuhvata</i> <i>Dimenzija: Veličina programa</i>	NS	Broj dece i mladih sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom korisnika pomoći u kući na 100.000 dece i mladih (0-25)	Pol Starost (0-17, 18-25) JLS	Mapiranje RZSZ
2.	<i>Specifične stope obuhvata</i>	NS	Broj ekvivalentnih korisnika (po modelu pružanja usluge deset sati nedeljno) na 100.000 dece i mladih (0-25)	JLS	Mapiranje RZSZ

3.	Rashodi <i>Dimenzija: Obim intervencije</i> <i>Dimenzija: Efikasnost</i>	NS	<p>Javni rashodi za uslugu u datoj godini (RSD, % BDP)</p> <p>Udeo javnih rashoda za uslugu u pojedinim JLS u odnosu na rashode lokalnih budžeta u datoj godini (%)</p> <p>Jedinični troškovi po satu pružene usluge u datoj godini (RSD)</p>	<p>JLS</p> <p>JLS</p>	Mapiranje RZSZ
4.	Kvalitet	NS	<p>Udeo korisnika koji koriste uslugu pružaoca koji poseduju licencu na period od šest godina u ukupnom broju korisnika (%)</p> <p>Udeo korisnika koji su učestvovali u istraživanju zadovoljstva korisnika u ukupnom broju korisnika usluge u datoj godini (%)</p> <p>Udeo korisnika koji su zadovoljni pruženim uslugama u ukupnom broju anketiranih korisnika u datoj godini (%)</p>	<p>JLS</p> <p>JLS</p>	<p>Mapiranje RZSZ</p> <p>Mapiranje RZSZ</p>

Program: Dnevni boravak za decu i mlade sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom (0-25)

Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Dostupnost <i>Dimenzija: Veličina programa</i>	NS	Broj korisnika i ekvivalentnih korisnika (po modelu pružanja usluge osam sati dnevno) na 100.000 dece i mladih (0-25)	Pol Starost (0-17, 18-25) Urbano/ruralno Region, JLS	Mapiranje RZSZ
2.	Rashodi <i>Dimenzija: Obim intervencije</i> <i>Dimenzija: Efikasnost</i>	NS	Javni rashodi za uslugu u datoj godini (RSD, % BDP) Udeo javnih rashoda za uslugu u pojedinim JLS u odnosu na rashode lokalnih budžeta u datoj godini (%) Jedinični troškovi po satu pružene usluge u datoj godini (RSD)	JLS JLS	Mapiranje RZSZ
3.	Kvalitet	NS	Udeo dece i mladih sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom koji koriste uslugu pružaoca koji poseduju licencu na period od šest godina u ukupnom broju korisnika usluge (%) Udeo korisnika koji su učestvovali u istraživanju zadovoljstva korisnika u ukupnom broju korisnika u datoj godini (%) Udeo korisnika koji su zadovoljni pruženim uslugama u ukupnom broju anketiranih korisnika u datoj godini (%)	JLS JLS JLS	Mapiranje RZSZ

Osnovni zbirni indikatori dostupnosti usluga na lokalnom nivou					
Indikator i dimenzija		Tip indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor
1.	Rasprostranjenost usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou	NS	Udeo JLS koje pružaju usluge socijalne zaštite u ukupnom broju JLS (%)	Grupa usluga (dnevne usluge u zajednici, usluge podrške za samostalni život, usluge smeštaja, savetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge) Korisnička grupa (deca i mladi, stariji od 65 godina, odrasle osobe sa invaliditetom, ostalo) Region	Mapiranje
			Udeo JLS koje pružaju usluge intenzivne podrške porodici u ukupnom broju JLS (%)	Region	Mapiranje
2.	Javni rashodi za usluge socijalne zaštite u mandatu JLS	NS	Ukupni javni rashodi za usluge socijalne zaštite u mandatu JLS (RSD, % BDP)		Mapiranje

XIII. Indikatori kvaliteta života

U poslednjem poglavlju bavimo se merenjem blagostanja i dostignutih ishoda društvenog razvoja kako bismo pratili u kom pravcu i kojom dinamikom se razvija društvo u kome živimo.

Koncept merenja uslova i kvaliteta života je u teorijskom smislu koncept koji se sve više razvija i koristi poslednjih decenija. Razvojem države blagostanja, ponovnim povratkom kapitalizma u nekadašnje socijalističke države i širenjem razvoja na istok sve više se u teoriju i ekonomsko-politički diskurs uvode i novi pojmovi. Fokus se sa merenja materijalnog aspekta životnog standarda prebacuje sve više na neekonomske parametre. Uprkos činjenici da je ekonomski razvoj milione ljudi izvukao iz siromaštva, poruka novog doba je da model razvoja koji je zasnovan samo na ekonomskom razvoju nije potpun.

Zemlje širom sveta napreduju kroz povećanje konkurentnosti svojih privreda i rast BDP, ali to ne garantuje održivi rast, inkluziju ili manjak društvenih nemira (Porter et al., 2014, p.11).

Na evropskom nivou postoji nekoliko izvora za merenje kvaliteta života. Evropska anketa o kvalitetu života (engl. European Quality of Life Survey) je istraživanje koje prati uslove života, stanje socijalne kohezije i kvalitet društva. Anketa o prihodima i uslovima života (engl. Survey on Income and Living Conditions – SILC) ne prati redovno sva pitanja koja se tiču kvaliteta života, već značajan deo prati u modulima. Razvoj evropske statistike ima u planu da promeni ovu situaciju, te da od 2023. godine pitanja kvaliteta života integriše u redovni upitnik SILC. Kako su podaci iz oba istraživanja dostupni za Srbiju, u predloženoj listi indikatora nalaze se oni kojima su ova dva istraživanja izvor, kao i indikatori do kojih se došlo korišćenjem ostalih dostupnih istraživanja i podataka.

Literatura

1. Abbott, S., Freeth, D. (2008): *Social Capital and Health: Starting to Make Sense of the Role of Generalized Trust and Reciprocity*. Journal of Health Psychology, No. 13, 874–883.
2. Abdallah, S., Stoll, L., Eiffe, F. (2013): *Third European Quality of Life Survey – Quality of Life in Europe: Subjective Well-Being*. Dublin, Eurofound.
3. Abdikeeva, A. (2014): *European Network against Rasizm*. Measure, Plan, Act: How Data Collection Can Support Racial Equality.
4. Easterlin, R. (1974): *Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence*. University of Pensilvania
5. Easterlin, R. (2013): *Happiness, Growth, and Public Policy*. University of Southern California and IZA. Discussion Paper No. 7234.
6. Eurostat (2013): *Kvalitet života u Evropi – činjenice i pogledi*.

7. Eurostat (2015): *Quality of Life Indicators*. Preuzeto sa: ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators.
8. Eurostat (2017): EU-SILC Database. Preuzeto sa: appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mdcs09&lang=en.
9. Eurofound (2013): *Kvalitet života u zemljama proširenja*. Preuzeto sa: www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef13506_sr.htm
10. Ferrera, M. (2013): *Liberal Neo-Welfarism: New Perspectives for the European Social Model*. Bruxelles: European Social Observatory, Opinion Paper No.14.
11. Grün, C., Hauser, W., Rhein, T. (2010): Is Any Job Better than No Job? Life Satisfaction and Re-Employment. *Journal of Labour Research*, No. 31, 285-306.
12. The International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), www.idea.int/vt.
13. OECD (2011): *Perspectives on Global Development 2012: Social Cohesion in a Shifting World*. OECD Publishing.
14. OECD (2014): *Time Use as a Transformative Indicator for Gender Equality in the Post-2015 Agenda*. OECD Development Centre: Paris.
15. Porter, M. E., Stern, S., Green, M. (2014): *Social Progress Index*. Preuzeto sa: www.socialprogressimperative.org/data/spi.
16. Stiglitz, J., Sen, A., Fitoussi J. (2009): Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Preuzeto sa: ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report.
17. Tanasijević, S. J. (2016): *Politike usklađivanja porodičnih i profesionalnih obaveza u Srbiji*. Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka.
18. UN Economic and Social Council (2012): Report of the Secretary General on Gender Statistics. Preuzeto sa: unstats.un.org/unsd/statcom/doc13/2013-10-GenderStats-E.pdf.
19. UN Statistics Division (2013): *Time Use Statistics to Measure Unpaid Work*, Presentation to the Seminar on Measuring the Contribution of Men and Women to the Economy. UNSD: New York. Preuzeto sa: unstats.un.org/unsd/statcom/statcom_2013/seminars/Measuring/Presentation_of_UN%20Statistics%20Division.pdf.
20. Van Praag, B. M. S., Ferrer-i-Carbonell, A. (2010): *Happiness Economics: A New Road to Measuring and Comparing Happiness*. Foundations and Trends in Microeconomics, Vol. 6, No. 1.
21. Wilkinson, R., Pickett, K. (2010): *The Spirit Level – Why Equality is better for Everyone*. New York, Berlin, London, Sydney: Bloomsbury Press.
22. World Bank (2013): *World Development Report 2013: Jobs*. Washington DC: World Bank.

Indikatori kvaliteta života

Naziv indikatora i dimenzija		Tip/poreklo indikatora	Definicija	Dezagregacija	Primarni izvor podataka (vremenski okvir)
1.	<p>Usklađenost profesionalnog i porodičnog života</p> <p><i>Dimenzija: Kvalitet života</i></p>	NS EQLS	Udeo lica koji na pitanje „Da li se vaše radno vreme uklapa sa vašim porodičnim i društvenim obavezama van posla: vrlo dobro, dosta dobro, ne baš sasvim dobro ili se uopšte ne uklapa?“ odgovaraju sa „na baš sasvim dobro“ ili „uopšte se uklapa“	Pol, starost, bračni status, mesto stanovanja, nivo obrazovanja	EQLS 2012, 2016. Podaci su dostupni jednom u četiri godine
2.	<p>Sveukupno zadovoljstvo životom</p> <p><i>Dimenzija: Kvalitet života</i></p>	NS EQLS	<p>Prosečna ocena dobijena kao odgovor na pitanje „Kad sve uzmete u obzir, u kojoj meri ste zadovoljni svojim životom danas?“, uz korišćenje skale od 1 (vrlo nezadovoljan/nezadovoljna) do 10 (vrlo zadovoljan/zadovoljna)</p> <p>Udeo lica koja su odgovorila da su prilično nezadovoljna svojim životom danas (udeo lica čiji je odgovor na skali od 0 do 10 tri ili manji od tri)</p>	<p>Pol, starost, tip domaćinstva, mesto stanovanja, nivo obrazovanja</p> <p>Pol, starost, tip domaćinstva, mesto stanovanja, nivo obrazovanja</p>	EQLS 2012, 2016. Podaci su dostupni jednom u četiri godine
3.	<p>Zadovoljstvo poslom</p> <p><i>Dimenzija: Kvalitet života</i></p>	NS EQLS	Prosečna ocena dobijena kao odgovor na pitanje „Možete li mi reći koliko ste zadovoljni Vašim trenutnim poslom?“, uz korišćenje skale od 1 (vrlo nezadovoljan/nezadovoljna) do 10 (vrlo zadovoljan/zadovoljna)	Pol, starost, vrsta ugovora, oblik svojine	EQLS 2012, 2016. Podaci su dostupni jednom u četiri godine

			Udeo lica koja su odgovorila da su prilično nezadovoljna svojim poslom danas (udeo lica čiji je odgovor na skali od 0 do 10 tri ili manji od tri).		
4.	Količina i kvalitet slobodnog vremena <i>Dimenzija: Kvalitet života</i>	NS	Prosečno vreme (u satima) provedeno u slobodnim aktivnostima	Pol, starost, bračni status, svi dani i odvojeno radni dani i dani vikenda	Anketa o korišćenju vremena – RZS, 2010, 2015.
5.	Prosečan broj sati plaćenog i prosečan broj sati neplaćenog posla <i>Dimenzija: Rodne nejednakosti u raspodeli plaćenog i neplaćenog posla</i>	NS SDG 5 - 5.4.1	Odnos prosečnog vremena (u satima) provedenog u plaćenom poslu kod muškaraca naspram žena. Odnos prosečnog vremena (u satima) provedenog u neplaćenom poslu kod muškaraca naspram žena.	Pol, starost, bračni status, svi dani i odvojeno radni dani i dani vikenda	Anketa o korišćenju vremena – RZS, 2010, 2015.
6.	Postojanje nekoga od koga bi se mogla tražiti podrška u slučaju potrebe Postojanje nekoga sa kime je moguće posavetovati se o ličnim stvarima <i>Dimenzija: Kvalitet socijalne mreže</i>	NS	Udeo lica koja imaju nekoga na koga se mogu osloniti u slučaju podrške Udeo lica koja imaju nekoga sa kime se mogu posavetovati o ličnim stvarima	Pol, starost, tip domaćinstva, nivo obrazovanja, kvintili prihoda i nivo urbanizovanosti	SILC moduli iz 2013. i 2015. godine
7.	Stepen poverenja u druge ljude	NS EQLS	Prosečna ocena dobijena kao odgovor na pitanje „Da li mislite da se većini ljudi može verovati ili da u kontaktu sa ljudima morate	Pol, starost, bračni status, mesto stanovanja, nivo obrazovanja	EQLS 2012, 2016.

			<p>biti izuzetno oprezni?“, uz korišćenje skale od 1 (koja znači da morate biti izuzetno oprezni) do 10 (koja znači da se većini ljudi može verovati)</p> <p>Udeo lica koja su odgovorila da se ljudima ne može verovati kao udeo lica čiji je odgovor na skali od 0 do 10 tri ili manji od tri.</p>		Podaci su dostupni jednom u četiri godine
8.	Stepen poverenja u institucije (u politički sistem, u pravni sistem, u policiju)		<p>Udeo lica koja su odgovorila da uopšte nemaju poverenje u različite institucije⁴¹ (udeo lica koja su na pitanje o stepenu poverenja u različite institucije odgovorila da ga uopšte nemaju – tj. dala odgovor tri ili niži od tri na skali od 1 do 10, gde 1 predstavlja „uopšte nemam poverenje“, a 10 „imam puno poverenje“)</p>	Pol, starost, mesto stanovanja, nivo obrazovanja	EQLS 2012, 2016. Podaci su dostupni jednom u četiri godine
9.	Rasprostranjenost nasilja 9a. u porodici 9b. nad polnim slobodama <i>Dimenzija: Rasprostranjenost nasilja</i>	NS SDG 5	<p>Broj krivičnih prijava podnet u slučaju nasilja u porodici u datoj godini</p> <p>Udeo optuženih u odnosu na ukupan broj podnetih prijava nasilja u porodici</p> <p>Udeo osuđenih u odnosu na ukupan broj podnetih prijava nasilja u porodici</p>	Pol izvršioca, odvojeno za punoletne i maloletne izvršiće	Pravosudna statistika – RZS Pravosudna statistika – RZS

⁴¹ Skupštinu Srbije, pravni sistem, policiju, Vladu, lokalne (opštinske vlasti)

			<p>Broj krivičnih prijava podnet u slučaju narušavanja polnih sloboda</p> <p>Udeo optuženih u odnosu na ukupan broj podnetih prijava protiv polnih sloboda</p> <p>Udeo osuđenih u odnosu na ukupan broj podnetih prijava protiv polnih sloboda</p>		
10.	<p>Izlaznost glasača</p> <p>10a. na nacionalnim izborima</p> <p>10b. na lokalnim izborima</p> <p><i>Dimenzija: Participacija u političkom životu</i></p>	NS	<p>Procenat birača glasalih na nacionalnim izborima u ukupnom broju birača.</p> <p>Procenat birača glasalih na izborima za odbornike skupština opština i gradova, u ukupnom broju birača.</p>	Ukupno i JLS	<p>Izborna statistika – RZS</p> <p>Izborna statistika – RZS</p>
11.	<p>Zastupljenost žena na mestima odlučivanja u JLS</p> <p><i>Dimenzija: Rodna ravnopravnost</i></p>	NS SDG 5 - 5.5.1	Udeo žena odbornica, članica opštinskih veća, gradonačelnica i/ili predsednica opštine u ukupnom broju odbornika i gradonačelnika i/ili predsednika opština	Ukupno i JLS	RZS – DevInfo baza

XIV. Tematski portfolio – Investiranje u decu

U dosadašnjoj praksi praćenja socijalnog uključivanja u Srbiji, osim grupisanja prema širim oblastima politika ili domenima razvoja (poput obrazovanja, zdravlja, zapošljavanja i slično), praćenje se nije zasnivalo na tematskim celinama koje bi omogućile stavljanje u fokus jedne ciljne grupe ili izazova, i njegovo sagledavanje iz više uglova. Prateći razvoj indikatora na nivou EU⁴², kao i Preporuke Evropske komisije „Investiranje u decu – zatvaranje kruga ranjivosti“⁴³ odlučili smo se za uvođenje tematskog portolija i, decu stavili u fokus prvog portfolija.

Značaj ovako postavljenog praćenja položaja dece ogleda se u izboru indikatora koji prevazilazi nadležnost samo jednog sektora (socijalne zaštite, zdravlja, obrazovanja, itd.), pa integralnim pristupom pokušava da ukaže na ishode kod dece.

Indikatori su postavljeni u okviru tri stuba i pokrivaju sledeće teme:

1. smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti dece i promocija blagostanja dece,
2. pristup adekvatnim resursima,
3. pristup kvalitetnim uslugama.

U okviru svakog stuba EU indikatori su dopunjeni nacionalno specifičnim indikatorima.

Analiza položaja dece se za većinu indikatora u okviru ovog portfolija vrši dezagregacijom na sledeće starosne grupe dece: 0-17, 0-5, 6-11, 12-17. Pri analizi i tumačenju određenog broja indikatora preporuka je poređenje sa radno aktivnim stanovništvom (18-64) i sa starijom populacijom (65+) kako bi se istakao relativni položaj dece u odnosu na ostale kontignente stanovništva.

⁴² Social Protection Committee Indicators Sub-group, Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion, 2015 - update

⁴³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0112&from=EN>

Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti dece i promocija blagostanja dece

Naziv indikatora i dimenzija		Tip/poreklo indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor podataka
Primarni indikatori					
1.	Stopa rizika siromaštva ili socijalne isključenosti dece (0-17)	Tematski portfolio IC-P1 SDG 1 - 1.2.1 SDG 1 - 1.2.2	Udeo dece (uzrasta 0-17 godina) koja žive u domaćinstvu koje je u riziku siromaštva, i/ili je izrazito materijalno deprivirano, i/ili ima nulti ili veoma nizak radni intenzitet)	Starost (0-17, 0-5, 6-11, 12-17)	RZS, SILC
2.	Stopa rizika siromaštva dece (0-17)	Tematski portfolio IC-P2 SDG 1 - 1.2.1	Udeo dece (uzrasta 0-17 godina) koja žive u domaćinstvu čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka (analizirati zajedno sa vrednošću praga siromaštva u PPS za domaćinstvo koje čine dve odrasle osobe i dvoje dece mlađe od 14 godina)	Starost (0-17, 0-5, 6-11, 12-17) Tip domaćinstva	RZS, SILC
3.	Stopa izrazite materijalne deprivacije dece (0-17)	Tematski portfolio IC-P3 SDG 1 - 1.2.2	Udeo dece (uzrasta 0-17 godina) koja žive u domaćinstvu u kome su uslovi života izrazito ograničeni usled nedostatka finansijskih sredstava, odnosno kod kojih je prisutno najmanje četiri od devet stavki materijalne deprivacije: ne mogu da priušte (1) da plaćaju rentu ili komunalne usluge, (2) adekvatno zagrevanje stana, (3) neočekivane troškove, (4) meso, ribu ili	Starost (0-17, 0-5, 6-11, 12-17)	RZS, SILC

			ekvivalentne proteine svakog drugog dana, (5) nedelju dana odmora van kuće, (6) automobil, (7) mašinu za pranje veša, (8) televizor u boji, ili (9) telefon.		
4.	Udeo dece (0-17) koja žive u domaćinstvima sa nultim ili veoma niskim radnim intenzitetom	Tematski portfolio IC-P4 SDG 1 - 1.2.2	Udeo dece (uzrasta 0-17 godina) koja žive u domaćinstvu u kome su odrasle osobe radnog uzrasta (18-59 godina) koristile najviše 20% svog ukupnog radnog potencijala tokom protekle godine (tj. tokom referentnog dohodovnog perioda)	Starost (0-17, 0-5, 6-11, 12-17)	RZS, SILC
Sekundarni indikatori					
5.	Disperzija siromaštva dece oko praga rizika siromaštva: stopa rizika siromaštva izračunata sa pragom od 50% i 70%	Tematski portfolio IC-S1 SDG 1- 1.2.1	Udeo dece (uzrasta 0-17 godina) koja žive u domaćinstvu čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod 50%, odnosno ispod 70% medijane nacionalnog ekvivalentnog dohotka	Starost (0-17, 0-5, 6-11, 12-17)	RZS, SILC
6.	Stopa stalnog rizika od siromaštva dece (0-17)	Tematski portfolio IC-S2	Udeo dece (0-17) koja žive u domaćinstvu čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod praga siromaštva u tekućoj godini, kao i u najmanje dve od prethodne tri godine	RZS, SILC	RZS, SILC
Nacionalno specifični indikatori					
7.	Stopa apsolutnog siromaštva dece	NS SDG 1- 1.2.1	Udeo dece koji živi u domaćinstvima u kojima potrošnja niža od linije siromaštva u ukupnom broju dece.	Starost (0-17, 0-5, 6-11, 12-17)	RZS, APD

KONTEKSTUALNE INFORMACIJE				
8.	Stopa rizika siromaštva dece fiksirana u jednom momentu	Tematski portfolio Tematski portfolio IC–C1	Udeo dece (0-17) koja žive u domaćinstvima čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka, pri čemu je prag fiksiran u jednom određenom trenutku u vremenu (2008)	RZS, SILC

Pristup adekvatnim resursima

Naziv indikatora i dimenzija	Tip/poreklo indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor podataka	
Primarni indikatori					
1.	Stopa siromaštva zaposlenih osoba koje žive u domaćinstvima sa izdržavanom decom	Tematski portfolio IC–P5 SDG 1- 1.2.1	Udeo osoba (sa izdržavanom decom) koje se definišu kao zaposlene i imaju dohodak ispod praga siromaštva (60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka)	Starost (0-17, 18-64, 0-64) Tip domaćinstva (samohrani roditelji, dvoje odraslih sa izdržavanom decom)	RZS, SILC
2.	Stopa rizika siromaštva dece (0-17) prema radnom intenzitetu domaćinstva	Tematski portfolio IC–P6	Udeo dece (0-17) koja žive u domaćinstvima čiji je ekvivalentni raspoloživi dohodak ispod 60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka prema radnom intenzitetu domaćinstva	Radni intenzitet domaćinstva (veoma visok >0,85–1], visok >0,55–0,85], srednji >0,45–0,55] , nizak >0,2–0,45], veoma nizak [0–0,2])	RZS, SILC

3.	Stopa rizika siromaštva dece (0-17) koja žive u domaćinstvima sa zaposlenim članovima	Tematski portfolio IC-P7	Udeo dece (0-17) koja žive u domaćinstvima čiji je dohodak ispod praga siromaštva (60% medijane nacionalnog ekvivalentnog raspoloživog dohotka) i čiji je radni intenzitet iznad 0,2, pri čemu se posebno posmatraju domaćinstva koja rade umereno [$>0,2-0,55$] i prilično [$>0,55-1$]	Prema regionima	RZS, SILC
4.	Relativni medijalni jaz siromaštva dece (0-17)	Tematski portfolio IC-P8	Razlika između medijane ekvivalentnog dohotka lica ispod praga rizika siromaštva i vrednosti praga rizika siromaštva, izražena kao procenat praga rizika siromaštva	0-17	RZS, SILC
Sekundarni indikatori					
5.	Čuvanje dece	Tematski portfolio IC-S3	Udeo dece koja su na čuvanju u okviru formalnih aranžmana ²² (za razliku od čuvanja od strane porodice) u ukupnom broju dece iste starosne grupe		RZS, SILC
6.	Uticaj socijalnih transfera (osim penzija) na smanjenje siromaštva dece	Tematski portfolio IC-S4 SDG 1- 1.3.1	Razlika u stopi rizika siromaštva dece pre i posle socijalnih transfera (ne računajući penzije)		RZS, SILC
7.	Stopa opterećenosti troškovima stanovanja (0-17)	Tematski portfolio IC-S5 SDG 1 – 1.2.2	Procenat stanovništva koji živi u domaćinstvima u kojima ukupni troškovi stanovanja (bez novčane podrške stanovanju) iznose više od 40% ukupnog raspoloživog dohotka domaćinstva (bez novčane podrške stanovanju)		RZS, SILC

Nacionalno specifični indikatori					
8.	Adekvatnost iznosa dečijeg dodatka	NS	Iznos dečijeg dodatka u odnosu na potrošnju koja se pripisuje deci u domaćinstvu čija je potrošnja na liniji siromaštva	Osnovni iznos dečijeg dodatka Uvećani iznos dečijeg dodatka ⁴⁴	SILC, MINRZS
KONTEKSTUALNE INFORMACIJE					
9.	Uticaj roditeljstva na zaposlenost	Tematski portfolio IC-C2	Razlika u procentnim poenima (pp) između: – stope zaposlenosti osoba uzrasta 20-49 godina koje žive u domaćinstvima u kojima nema dece uzrasta 0-6 godina i – stope zaposlenosti osoba uzrasta 20-49 godina koje žive u domaćinstvima u kojima ima najmanje jedno dete uzrasta 0-6 godina		RZS, ARS
10.	Rad sa nepunim radnim vremenom zbog obaveza čuvanja dece	Tematski portfolio IC-C3	Udeo lica koja su zaposlena sa nepunim radnim vremenom zato što čuvaju decu ili nemoćne odrasle osobe, u ukupnom broju zaposlenih		RZS, ARS

⁴⁴ Ukoliko se u Zakonu o finansijskoj podršci porodicama sa decom različiti iznosi dodatka budu dodeljivali u zavisnosti od starosti dece, onda praćenje treba da uključi i ovu dezagregaciju.

Pristup kvalitetnim uslugama

Naziv indikatora i dimenzija		Tip/poreklo indikatora	Definicija	Dezagregacija	Izvor podataka
Primarni indikatori					
1.	Rano obrazovanje dece	Tematski portfolio IC-P9 SDG 4- 4.2.2	Udeo dece uzrasta između četiri godine i početka obaveznog obrazovanja, koja učestvuju u ranom obrazovanju	Pol	MPNTR
2.	Uspeh u čitanju, matematici i nauci	Tematski portfolio IC-P10 SDG 4- 4.6.1	Udeo petnaestogodišnjaka koji na PISA testovima postignu rezultat 1 ili niži (na skali od 1 (najniži) do 5 (najviši))	Status roditelja (nivo stečenog obrazovanja, zemlja rođenja)	PISA
3.	Stopa mladih (15-19) koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama (NEET)	Tematski portfolio IC-P11 SDG 8- 8.6.1	Udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u obrazovanju ili na obukama (NEET)	Pol, 15-19	RZS, ARS
4.	Nezadovoljene potrebe za zdravstvenom zaštitom prema sopstvenoj proceni lica (16-24)	Tematski portfolio IC-P12	Udeo osoba uzrasta 16-24 godine koje su navele da nisu koristile usluge zdravstvene zaštite zbog njihove cene, udaljenosti ili lista čekanja		RZS, SILC
5.	Smrtnost odojčadi i dece do pet godina	Tematski portfolio IC-P13 SDG 3- 3.2.1 SDG 3- 3.2.2	Odnos broja dece koja su umrla pre navršene prve godine tokom posmatrane godine i broja živorođene dece u toj godini (iskazan na 1.000 živorođene dece)	Pol, statistički regioni	RZS

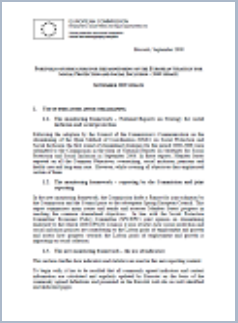

			Stopa smrtnosti dece do pet godina starosti definiše se kao broj dece umrle do navršene pete godine života iskazano na 1.000 živorođene dece		
6.	Rast i stanje uhranjenosti dece do pet godina starosti	Tematski portfolio – adekvatna nacionalna zamena	<p>Ukupan broj i procenat dece do pet godina starosti sa telesnom dužinom/visinom za uzrast koji su između -2 i -3 SD (umereno zaostajanje u rastu), odnosno ispod -3 SD (teško zaostajanje u rastu)</p> <p>Ukupan broj i procenat dece sa telesnom masom za uzrast između -2 i -3 SD (umerena pothranjenost), odnosno ispod -3 SD (teška pothranjenost)</p> <p>Ukupan broj i procenat dece sa telesnom masom za visinu između -2 i -3 SD (umereni gubitak u masi), odnosno ispod -3 SD (teški gubitak u masi)</p> <p>Ukupan broj i procenat dece sa indeksom telesne mase za uzrast između +2 i +3 SD (prekomerno uhranjena), odnosno iznad +3 SD (gojazna)</p>	Pol, uzrast dece (0-5; 6-11; 12-23; 24-35; 36-47; 48-59 meseci), kvintili prihoda, tip naselja, statistički region, obrazovanje majke	MICS
7.	Stambena deprivacija (0-17)	Tematski portfolio IC-P16 SDG 1- 1.2.2	Procenat stanovništva koje se suočava sa svakim elementom stambene deprivacije. Posmatrani elementi su: (1) krov koji prokišnjava, vlaga na zidovima/podu/teljemima, truli prozori ili podovi; (2) nepostojanje kupatila ili tuša u stanu;	Uzrast (0-17, 0-5, 6-11, 12-17) Status rizika siromaštva (tj. iznad ili ispod praga)	RZS, SILC

			(3) nepostojanje zatvorenog toaleta sa ispiranjem koji koriste isključivo članovi domaćinstva; (4) problemi u stambenom prostoru: previše mračno, nedovoljno svetlosti		
8.	Stopa opterećenosti stambenog prostora (0-17)	Tematski portfolio IC–P17	<p>Procenat stanovništva koje živi u domaćinstvima sa neodgovarajućom strukturom i veličinom stambenog prostora. Neodgovarajući stambeni prostor je ono u kome domaćinstvo nema na raspolaganju najmanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednu dodatnu sobu za dnevni boravak - jednu spavaću sobu za svaku partnersku zajednicu - jednu sobu za svakog člana bez partnera uzrasta 18+; - jednu sobu za dva deteta istog pola uzrasta 12-17 godina; - jednu osobu za svako dete različitog pola uzrasta 12-17 godina; - jednu sobu za dva deteta mlađa od 12 godina 	Pol (0-17, 0-5, 6-11, 12-17) Status rizika siromaštva (iznad ili ispod praga)	RZS, SILC
Sekundarni indikatori					
9.	Udeo osoba koje su rano prekinule školovanje i nisu na obuci (18-24)	Tematski portfolio IC–S6	Udeo lica starosti 18-24 godine sa najviše završenom osnovnom školom, koja u poslednje četiri sedmice nisu bila na školovanju ili obuci, u ukupnom broju lica starosti 18-24 godine	Pol Najviši stečeni nivo obrazovanja	RZS, ARS

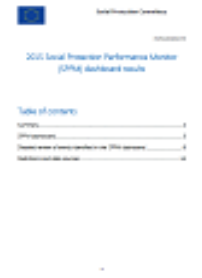

Nacionalno specifični indikatori					
10.	Rasprostranjenost usluga socijalne zaštite za decu na lokalnom nivou – procenat JLS koje pružaju usluge socijalne zaštite za decu	NS	Udeo JLS koje pružaju usluge socijalne zaštite za decu u ukupnom broju JLS	Prema stepenu razvijenosti opština Prema regionima	Mapiranje usluga socijalne zaštite u nadležnosti lokalnih samouprava
KONTEKSTUALNE INFORMACIJE					
11.	Obuhvat dece vakcinacijom	Tematski portfolio IC–C4 SDG 3 - 3.b.1	Obuhvat dece (%) vakcinacijom protiv difterije, tetanusa, pertusisa i dečije paralize u prvoj godini života	Pol SES roditelja	Batut MICS
12.	Gojaznost	Tematski portfolio IC–C5	Udeo mladih uzrasta 15-24 godine čiji je indeks telesne mase 30 ili viši	Pol SES roditelja	Batut MICS
13.	Aktivni pušači	Tematski portfolio IC–C6 SDG 3 - 3.a.1	Procenat osoba koje svakodnevno puše u populaciji uzrasta 15–24 godine	Pol SES roditelja	Batut – Istraživanje zdravlja stanovnika

XV. Pregled najvažnijih korišćenih publikacija i oznaka skraćenica

	Dokument	Predlog skraćenice	Link za preuzimanje
	<p>Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije i Republički Zavod za statistiku. (2012). <i>Praćenje socijalne uključenosti u Srbiji – pregled i trenutno stanje socijalne uključenosti u Srbiji na osnovu praćenja evropskih i nacionalnih pokazatelja 2006–2012.</i></p>	<p>NS – Nacionalno specifičan</p>	<p>http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/Praćenje-stanja-socijalne-isključenosti-Avg-2012-SRP-Izmene.pdf</p>
	<p>Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije. (2014). <i>Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva – Pregled i stanje socijalne isključenosti i siromaštva za period 2011–2014. godine sa prioritetima za naredni period</i></p>	<p>NS – Nacionalno specifičan</p>	<p>http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/11/Drugi-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva-final.pdf</p>

	<p>Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije. (2009). <i>Praćenje društvene uključenosti u Srbiji</i></p>	<p>NS – Nacionalno specifičan</p>	<p>http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2014/06/Pracjenje-drustvene-ukljucenosti-u-Srbiji.pdf</p>
	<p>European Commission (2009). <i>Portfolio of indicators for the monitoring of the European Strategy for Social Protection and Social Inclusion – 2009 update</i></p>	<p>EU-SI portfolio, 2009.</p>	
	<p>Social Protection Committee, Indicators Sub-group (2015). <i>Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion – 2015 update</i></p>	<p>EU-Social Indicators portfolio, 2015.</p> <ul style="list-style-type: none"> • SP – Sveobuhvatni portfolio (Overarching portfolio) • KI – Kontekstualne informacije (Context information) • SI – Portfolio socijalna uključenost (Social inclusion portfolio) + code indikatora npr. SI-P3 <ul style="list-style-type: none"> ○ SI-P – Primarni indikator u portfoliju SI ○ SI-S – Sekundarni indikator u portfoliju SI 	<p>http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14239&langId=en</p>

		<ul style="list-style-type: none"> ○ SI-K – Kontekstualni indikator u portfoliju SI ● PP - Penzijski portfolio (Pension portfolio) + kod indikatora npr. PP-S5+cilj <ul style="list-style-type: none"> ○ PP-P – Primarni indikator u PP ○ PP-S – Sekundarni indikator u PP ○ PP-K – Kontekstualni indikator u PP ● ZDN – Portfolio zdravlja i dugotrajne nege (Health and long-term care portfolio) + kod indikatora npr. ZDN-P1+cilj <ul style="list-style-type: none"> ○ ZDN-P – Primarni indikator u portfoliju ZDN ○ ZDN-S – Sekundarni indikator u portfoliju ZDN ○ ZDN-K – Kontekstualni indikator u portfoliju ZDN ● ID – Tematski portfolio – Investiranje u decu + kod indikatora npr. ID-P2+cilj <ul style="list-style-type: none"> ○ ID-P – Primarni indikator u tematskom portfoliju ID ○ ID-S – Sekundarni indikator u tematskom portfoliju ID ○ ID-K – Kontekstualni indikator u tematskom portfoliju ID 	
--	--	---	--

	<p>Social Protection Committee (2016). <i>2016 Social Protection Performance Monitor (SPPM) dashboard results (December 2016 update)</i></p>	<p>SPPM – Komandna tabla indikatora 2016.</p>	<p>ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=17215&langId=en</p>
	<p>Social Protection Committee (2016). <i>2015 Social Protection Performance Monitor (SPPM) – dashboard results</i></p>	<p>SPPM – Komandna tabla indikatora 2015.</p>	<p>ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15180&langId=en</p>
	<p>Social Protection Committee (2015). <i>2014 Social Protection Performance Monitor (SPPM) – dashboard results</i></p>	<p>SPC 2014.</p>	<p>ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13912&langId=en</p>

	<p><i>Social Protection Committee (2012). Social protection performance monitor (SPPM) – methodological report by the Indicators Sub-group of the Social Protection Committee</i></p>		<p>ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=9235&</p>
	<p><i>EU (2015). Social Europe: Aiming for Inclusive Growth – Annual report of the Social Protection Committee on the social situation in the European Union (2014)</i></p>	<p>EU – Social Europe</p>	<p>ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13608&langId=en</p>
	<p><i>UN (2017). Revised list of global Sustainable Development Goal indicators</i></p>	<p>SDG + oznaka cilja na koji se odnosi i oznaka (broj) indikatora</p>	<p>https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Official%20Revised%20List%20of%20global%20SDG%20indicators.pdf</p>

	<p>OECD (2015). Pension at glance 2015</p>	<p>OECD – Pension at glance (various editions)</p>	<p>http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oced/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2015_pension_glance-2015-en#.WO9ysGmGOUk#page1</p>
	<p>Eurostat, Monitoring social inclusion in Europe, 2017 Edition</p>	<p>EU - Monitoring social inclusion</p>	<p>http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8031566/KS-05-14-075-EN-N.pdf/c3a33007-6cf2-4d86-9b9e-d39fd3e5420c</p>